

II.
C. 17692
169

Krajnski vertnar,

ali

Poduzhenje,

v kratkim veliko sadnih dreves
sarediti, jih s zeplenjam poslahtniti,
in lepe verte k velikim pridu
safaditi.

17692. T. C. f. 2

KRAJNSKI VERTNAR,

ali

PODOUZHEVANJE,

v kratkim veliko sadnih dreves sarediti,
jih s zepljenjem poshlahtiti, in lepe verte
k velikimu pridu sadati.

Na svetlobo dala z. k. kmetijska družba
na krajnskim.

Špifal

FRANZ PERZ,

Fajmoshter per f. Jerneji v Pezhah, in tovarsh
z. k. krajnske kmetijske drushbe, sdaj misijonar
v Ameriki.

(Drugi popravljen in pomnoshen natis.)

V LJUBLJANI,

natisnil in saloshil Joshef Blasnik.

1845.

REAR VIEW

11

1880

... ..
... ..
... ..

The Trustees of the ... ..
... ..

1880

... ..
... ..
... ..

(This report is to be read ... ..)

1880

... ..
... ..

1880

Predgovor.

Šposnati moramo Krajnzi! de smo v reji sadja she delezh sad od drugih deshel, in de dobizhka, kateriga bi nam obilno dobriga sadja verglo, ne prevdarimo. Vidi se szer tudi na krajnskim she marfikje shlahтно drevje, vender she veliko semlje prasne leshi, ktera bi lahko shlahтно sadje rodila, nam k shiveshu pomogla in perhodke sboljšhala. Nashi poglavarji in oblastniki, ki dobro vedo, koliko prida pernese deshela, zhe se veliko dobriga in shlahtniga sadja safadi, perporozhajo in sapovedujejo, drevesa saditi, jih zepiti in fkerbeti, de bi veliko shlahtniga sadja dobili. Vender vse leto ne bo nizh sdalo, dokler vi, kmetifhki gospodarji! ne bote prav šposnali, koliko dobizhka dobro sadje pernese, in dokler do vertov praviga veselja nimate.

Le pomislite, koliko prida vam sadje pernese. Vshivajte sroviga ali kuhaniga, vselej vam veliko odrine. Zhe ga posufheniga perhranite, vas ob hudi letni lakote varje. Zhe ga v mesto predaste, ali mosht is njega slazhite, ali pa shganje is njega skuhate, vam bo veliko saleglo, in vam perhodke povikshalo. Lepo dobro sadje nas tedej rasveseli, nam k shiveshu pomaga, nam premoshenje poviksha in nas v hudi letni lakote varje. Persadevajte si tedej kmetishki gospodarji! vse perpravne prostore s shlahtnim drevjem safajati, ker od tega bofte sami velik dobizhek vshivali, in vashi otrozi vam bodo hvaleshni, in she po smerti bodo radi sa vas molili.

I. Rasdelik.

Od srejanja sadnih drevesz.

§. 1.

Kako se narhitrejshi sadnih divjakov dobi?

Nasha krajnska semlja sama nerodi shlahtnih dreves, ampak divjake, kakor jih v gojsdu rasti, ali v vertu is korenin starih dreves gnati vidimo. Hozhemo tedej shlahtno sadje imeti, moramo divjake poshlahtniti, to je, jih zepiti. Narboljshi je zhe se divjaki is peshkek in koshiz sreliga sadja saredé, kér le take drevesza imajo veliko dobrih koreninz, sdrav les, gladko kosho, in lepo rast. Kamorkoli se posadé, in kakorkoli se zepijo, se rade primejo, torej is njih lepe velike in terdne drevesa srastejo, in dolgo terpé.

§. 2.

Kakshne sadne peshke in koshize so sa setev dobre?

Le is peshkek in koshiz od sdraviga drevesa in is popolnoma sreliga sadja, lepe dvevesza srastejo. Zhe so bolj frishne raji selené. Is gniliga, subiga in sparjeniga sadja peshke ne bodo oselenéle. Škufhnja uzhi, de v naslih

krajih divjaki is menj shlahtnih pefhek bolje storé, kakor is shlahtniga sadu. Šej vidimo, de shlahtnejshi ko je sad, flabeji in menj jedrate so njegove pefhke, tedej menj perpravne sa setev in sa raft. Boljsi je tedej pefhke is puftiga, kakor is shlahtniga sadja sejati, tode potlej se mora s' shlahtnimi zepizhi pozepiti, ker vemo de zepljen sad vfo lastnost od plemena svojiga zepizha nase vsame. Zhe se pa svershe je semlja temu kriva ali pa mras.

To vender le velja per jabelzhnih in hrushevih pefhkah. Kader pa sadish koshize od breskev in zheshpelj, ali orehe, ali kostanj, jih vsemi od shlahtnih plemén sadja, ker se ne spremené tako, de bi se zepiti mogli, kakor jabelka in hrusfke. Škufhnja uzhi, de is koshize isrejeno drevo je komej osmi del menj shlahtno, kakor tisto od kteriga je koshiza. Jabelzhna in hrusheva pefhka pa vezh, ko polovizo lastnosti svojiga poprejshniga plemena sgubi.

§. 3.

Kdaj se morajo sadne pefhke in koshize sejati?

Pefhke in koshize le selené, kader simfki mras preftojé in se sneshne mozhe napojé. Zhe so posneje sejane kakor semlje skorja smersne, ne kalé. Jabelka in hrusfke se sejejo od Š. Mihela do Š. Joshefa, kader se more vender pred

ko je mogoče. Posneje fajene bodo sše le drugo pomlad selenele. Narbolje je, zhe se peshke koj frove ali frishne posejejo. Posebno dobro je to sa zhesfpljeve in zhesfnjeve koshize, ker tako bodo she pervo pomlad selenéle. Zhe se posufhé posneje selene. Zhe peshke ali koshize spravljash, ne sufhi jih na gorkim, ampak na vetru, in ne hranjuj jih v' sakurjeni hifhi, ampak na merslim.

Kostanja in orehov ni dobro jeséni saditi, ki jim hud mras shkodva in misfi sa njim hité. Sato se morajo v globoko jamo vsuti, po verhu s brinjevimi vejami obdati, de misfi do njih ne morejo, po tem s perstjo safuti in s dilami pokriti, de jih mozha ne salije. Kostanj in orehe je tudi dobro v s-hrambi kamur misfi ne sahajajo s' drobnim peskam safute hraniti, in pomladi, kader sneg skopni in smersovati neha, skerbno, bres jim kali potergati, v k vezhimu tri perste globoke grobe v versto poloshiti. Kader sneg skopni in mras neha, se vfi iskaljeni is jame vsamejo in posade.

§. 4.

V kakshno semljo se morajo sadne peshke sejati?

Sadne peshke se morajo v dobro prav vdelano semljo sejati, ktera ima zel dan solnzšno toploto in veter od vseh strani. Semlja se mora

srahljati in od vfiga plevela in kamnja ozhistiti dobro je zhe se perst na shelesni mreshi preseje.

Semlja je sa sadne pefhke narbolji zhe ni ne prepusta, ne premafna. V puſti semlji drevesza malo korenin ſtoré in kaſno raſtejo. V maſtni semlji ſo drevesza ſzer lepe in naglo raſtejo, pa nikjer ne bodo rade raſtle ker ſo predobre perſti navajene. Sato predobro perſt s mertvizo ſmeſhaj ali s peſkam. Prepusto semljo s trohljivimi plevami, s zeſtnim blatam, ali s drugo maſtno perſtjo ſboljſhaj. Nikdar peſhkam, ali dreveszam s ſhivinskim gnojem ne gnoji. Vſak ſhivinski gnoj je ſadju ſhkodljiv, dokler ne ſtrohni, in drevo ſe vſuſhi, kakor hitro korenine do gnoja doſeſhejo, ker gnoj muſgo ali ſok dreveſa, in ſhivesh leſa ſkaſí in drevo konzha. Na ſolnzu in na vetru je sato dobro peſhke ſejati, de ſe drevesza navadijo na vſako ſpremenjenje vremena in vterjen ſdrav leſ ſaredé.

§. 5.

Kako ſe morajo peſhke ſejati?

Peſhke ſe morajo redko ſejati. Na en ſeſhenj ali klaſtro semlje je doſti 600 ſern. Po tem ſe peſhke prav plitvo, komej eno zolo al palez globoko s grabljami ali s matiko v semljo ſagrebejo. Ali pa kar je boljſhi, ſe s drugo perſtjo potreſejo in pokrijejo. Koſhize pa

se morajo saditi ne sejati, in pa na posebno gre-
dizo. Hrusheve in jabelzhne peshke se ne smejo
smefhane sejati, ker jabelka navadno pol hitreje
raстеjo kakor hrushke, sato bi jih satopile in
samorile. Peshke in koshize vsaziga plemena,
se morajo posebej sejati ali pa saditi, de se dre-
vesza lozhijo, in med seboj v rasti ne branijo.

§. 6.

*Kako se vsejane peshke pred mislmi in drusimi
shivalmi obvarjejo?*

Vsemi brinjeviga germovja in rasfekljaj ga
kakor steljo sa gnoj, potlej ga na tisti kraj ka-
mor peshke sejati mislislh eno péd debelo rasste-
lji, in ga globoko podkopaj, po tem semljo po-
ravnaj in peshke vsej, ali posadi. Sadnjizh pa
sne gredo s brinjevimi vejami gosto pokri. To
bo storilo: Pervizh. De mislhi in druge shivali
bliso ne morejo, ker se obofci bojé, tako peshke
per miru ostanejo.

Drugizh. Peshke pomladi is mehke semlje
rade selené, ker brinje odnafha, de sneg perfhi
ne potlazhi in je deshevje prevezh ne vtepe.

Tretjizh. To pokrivalo varje, de pomladi
peshke presgodej neoselené in de ne posebejo,
ker mras slo shkodva dreveszam, ktere se per
pervi pomladni toploti perkashejo. Zhe so pa
pokrite jim ne bo tako hitro shkodvalo.

Zhetertizh. Po simi s vejami pokrita perst, tudi po letu rahla ostane, in dreveszam dobro flushi, ker rodovitnost is sraka, ktere potrebujejo lahko v semljo do koreninz pride.

Petizh. Pokopano brinje in shpizhevje je narbolji gnoj sa mlade drevesza, torej je dobro, de se she le po §. Jurji veje is drevesz vsamejo, in se oterkajo, de se vmef osujejo.

§. 7.

Kako je treba pervo leto mladim dreveszam shrezhi?

Pervo leto ni treba drujiga, kakor jih oplevati, semljo rahljati, in v sufhi kropiti. Drevesza se morajo opleti, de le en perst visoke sraštejo, in ko se plevel perkashe. Opleti se morajo s roko po deshji, kader je perst vlashna, de se plevel s korenino vred populi, in szer dvakrat do kresa. Po kresu pa se morajo trikrat s vosko matikizo okopati, de se plevel satare, semlja rasrahlja, in tako koreninze vezh rodovitniga shivesha sa rast is sraka dobijo. Vse to se mora varno storiti, de se koreninze ne ranijo, ali drevesza ne podkopajo. Kader je sufha se jim mora kropiti, pa le svezher ali sjutraj, nikoli pa v vrozhini.

Voda sa shkropiti je bolji is kapnize ali lushhe kakor is shterne ali potoka.

Prevezh in prepogosto se ne sme shkropiti,

ker vse drevesza ljubijo bolj suho kakor mokro semljo. Vezhkrat poletu se mora per dreveszih pogledati, zhe jim niso misli, bramorji, ali kebri korenin spodjedli, kar se sposna zhe sazhne perje rumeneti, ali drevesza se nagibati. Takrat se mora semlja okoli poshkodvaniga drevesza terdo pohoditi in mu perlivati, de druge korenine stori. Misli pa polovi v past. Bramorje bofh v piskerz polovil, zhe ga v semljo sakopash in s deszhizo ali dilizo pokrijesh, ktera mora tako podloshena biti, de bramor pod njo zhes rob v piskerz pade in is njega ne more. Navadno in dobro je, drevesza kakorfhne koli is peshek in koshiz isrejene, dve leti na miru rasti pustiti.

§. 8.

Kaj je s mladimi dreveszi drugo leto storiti?

Sdaj je treba vse drevesza otrebiti, in jim postranske mladike gladko poresati.

Sa jabelka in hrushke je dobro, zhe se jim tudi verhovi do petiga narboljshiga popka poreshejo, tode nosh se mora na drugo stran popka nastaviti, in sprek nad popkam verh odresati, de mladika is njega ravno shibo poshene. To pa velja le per jabelkih in hrushkah. Oreham, ko stanju in drugim dreveszam se ne smejo verhovi resati, sfer bi se fushiti sazhele, ker imajo velik stershen in mehke les. Po tem se dre-

vefza vezhkrat okopajo, in oplevejo. V fufhi fe jim perlivati mora.

§. 9.

Kaj je s drevefzi fioriti, kader fo dve leti stare?

Dve leti stare drevefa fe morajo fkopati, obresati in v vertno fholo, to je na en poseben kraj, pa redko prefaditi. Drevefza fe smejo prefajati od Vfihsvetnikov do §. Jurja, in pa le takrat, kader je perft vlashna in tiho vreme, pa ne v mokri ali smersli semlji.

Orehi, koftanj, zhefhnje in zhefhplje fe morajo jeseni ali po simi prefajati, sato ker sgo-dej mushevne poftanejo in berft posheno. Jabelka in hru fhke fe jeseni ali pomládi prefadé, vender je bolje jeseni, de fe po simi primejo. Sa drevefza ifkopavati flushi poldrugi zhevelj dolga ojstra rovniza, de fe drevefze lahko globoko fpodkopa in s perftjo vred vsdigne.

Preden fe drevefza drugam posfede morajo obresane biti, in fzer nar pred per koreninah. Vfe dolge korenine fe morajo perresati, posebno fredna ferzhna korenina, de vezh postranskih korenin poshene. Tudi fe morajo vse postranske vejze s ojtrim noshem gladko polneti, in tudi verh do nar boljiga popka nasaj odresati, vender ne per orehih in per koftanji.

§. 10.

Kakšna mora vertna fhola biti?

Sa vertno fholo odlozhi perpraven proftor, dobre, solnzhne in proftosrazhne semlje, kamor se mladi divjaki po versti posade, de se tam pozepijo in potem odrasleni v verte prefade. Vertna fhola nesme biti, ne na pufti ne na maftni ali s drevjem in osidjami saperti semlji. Narbolji je sa to selnik ali druga dobra, pa ne v novizh gnojena niva, ktera se mora pred prekopati in poravnati.

§. 11.

Kako se divjaki v vertno fholo fade?

Divjaki, ali mlade drevesza se posade v vertno fholo dva zhevlja nárasen, in okoli pol zhevlja globoko. Kader so se koreninze v jami lepo poravnale, se jim po verhu pospe dobre persti, in drevesze strese, de se perst okoli korenin sgofti, in s nogo malo polazhi. Narboljshi je drevesza prefajati kaki oblazhen tih dan, de se jim koreninze od vetra in solnza ne posufhé. Sadnjizh se perst s grabljami poravna in kolizhi se postavijo sa snamnje tega ali uniga plemena drevesz. Tako posajene drevesza dobro saliti, je njih rasti tako pripomoshno, de prvo leto tako zhversto rastejo, kot zhe bi ne bile prefajene.

§. 12.

Kaj je divjakam v vertni fholi do zepljenja floriti?

Kader se plevel perkashe, se mora vertna fhola trikrat ali shtirikrat v letu varno okopati, ker plevel dreveszam filno fhkodva, jim is semlje in is sraka veliko shivesha odvsame in jih rafti mudi. Tudi je sdaj dobro, dreveszam, ktere krivo raftejo, dati kolizhe in jih pervesati, de se sravnajo. Tudi tifti popki, is kterih hozhejo nepotrebne postranske mladike gnati, in musgo ali fok po nepotrebim tratiti, se morajo odshipati, de se lepa gladka kosha sredi, in se tako drevesza, k zepljenji perpravne flore. Eniga ali dva postranska odraslika je koriftno na shibkim debelzi sato pufhati, de musga prevezh kvifhko ne fili, ampak deblo od tal gor krepzha, pa vezh kot eno leto ta odraslika ne smesta oftati, fizer bofta predebela, in odresana deblizu velike rane pufhita, katere se nerodno saraftejo ino doftokrat dreveszu smert naklonijo. Zhe fhe ni deblo sadofiti mozhno, se sna fopet nekoliko postranskih odraslikov ob zhifhenju debela do prihodnje pomladi pufhiti.

II. Rasdelik.

Od poshlahtnjenja sadnih drevesz s zepljenjem.

§. 13.

Ktere drevesza gre zepiti?

Le tiste divjake moramo zepiti, kateri so is neshlahtnih pefhek in koshiz ali korenin sraftli, ali pa zhe so svojo natorno shlahtnost sgubili v novi rasti, kakor je vezhdel per jabelkih in hrushkah. Torej kostanja, orehov breskev in zheshpelj ni treba prezepiti. Hrushevi in jabelzhni divjaki se morajo prezepiti, ker se v reji is pefhke slo svershejo. Zhe pa kaki is shlahtne pefhke sraften divjak shlahtne lastnosti kashe, zhe ima lepo shiroko perje in gladko kosho, je vreden bres zepljenja v vert posajen biti. Tako drevo bo posneje roditi sazhelo, pa bo potlej vedno bolj polno in terdno.

§. 14.

Na ktere divjake se zepizhi primejo.

Zepizhi se po navadi in nar raji primejo na divjake svojiga rodu. Torej moramo zepiti jabelke s jabelzhnimi, hrushke s hrushevimi, zheshplje s zheshppljevimi zepizhi. Tudi se primejo zepizhi na divjaka svoje shlahte, kakor: Hrushka v kutno, marelzo v krehel ali zheshppljo,

zhefhnja v višhnjo in višhnja v zhefhnjjo obedve v refheliko (Mahaleb) nefhplja, azarol in tudi hrufhka v glog.

§. 15.

Kakšni zepizhi so nar najboljshi sa zepljenje?

Tiste letne mladike so narboljshi sa zepizhe ktere so verh shlahtniga drevesa, naj bo mlado ali staro de ima le sdrav les in lepe popke, in de so bile pred odresane preden sazhne musga (fok) gnati. Is poštranskih mladik in vej, zepizhi ne veljajo, ker nozhejo kvishko rasti, ampak se le po svoji navadi proti tlam ravnajo, kakor veja doli vifi is ktere so vseti. Zepizhi se tudi dado vezh zhafa perhraniti, zhe se v vlashno perft na senzhno stran en palez globoko potaknejo, pa ne v saduhlim keldru ali v toplim kraji. Tako se perhranijo zhe je treba pol leta, zhe se le pokrijejo, kader je filin veter ali topel desh. Malo svenjeni shejni zepizhi se she raji primejo, kakor prav srovi ali mladi.

§. 16.

Kdaj je narboljshi zhas sa zepljenje?

Narboljshi je zepiti jeseni, pomlad in o s. Jakobi. Kdor ima veliko mladih drevesz sa zepljenje, naj pozepi marelize in breskve od Vshsvetih do Adventa. Zhefhnje in zhefhplje pa

od Adventa do Boshizha. Zhe ga mudi vreme, naj hiti pomládi pred ko more, ker take drevesza Švezhana she mushevne perhajajo, ali fok imajo in se potem nerade primejo. Jabelka in hrushke niso tako nevšezhne, in se dajo pomládi zepiti, dokler ne selené, zhe so bili le zepizhi pred vresani, kakor je musga (fok) bila v njih tekozha. Kdor ima malo divjakov je narbolje de jih pomládi, kmalo ko mras neha, zepi.

§. 17.

Kako se drevesza zepijo?

Kako se narboljsihi in nar navadnisihi zepi, je 5 vish, namrezh, zepi se 1. S nakladam. 2. S popkam. 3. V sareso. 4. V fklad. 5. V sakosho.

§. 18.

1. Kako se s nakladam zepi?

Nar boljsihi in nar hitrejsihi je s nakladam zepiti. Tako, zhe se zepizh na debelishim konzu s ojstrim noshkam kakor je sa peresa resati, ki ga vidish sad na tabli Nr. 1. Sprekama en palez dolgo od ene strani do druge odreshe, in se sgorej do drusiga ali tretjiga popka perkrajsha, de je dva ali k vezhimu tri palze dolg. Kakor vidish sad na tablizi Nr. 6.

Kjer sta oba enako debela, tam se tudi

divjak od spodej gori poštrani en palez dolgo odreshe, tako de imata oba ravno gladke, vifoke in široke rane. Ko se vkup naloshita, mora per obeh biti kosha na koshi, les na lesu, in stershen na stershenu, de se nizh rane, ali beliga lefa ne vidi. Potem se zepizh in divjak s ofkim pertenim povoskanim trakam prav terdo povijeta, de je viditi kakor zepljen gajshelnik. Kader drevesze eno ped dolgo mladiko stori, se trak prezh odviije, de se v les ne sajé. S takim zepljenjem se dreveszam nar manjšhi rana stori. Tako zepiti se sna zelo simo, dokler selenje ne poganja, in se prav rado prijemajo posebno jabelka in hrufhke, zhe so bile le prav naloshene in dobro s trakam sategnjene. Ne le samo majhne drevesza so perpravne sa to zepljenje, ampak tudi odrashene se dado po vejah in konzeh tako zepiti.

Tudi koreninze, ktere se per presajenji mladih drevesz odreshejo, se lahko s nakladam zepijo, in take v semljo posade, tako bodo shlahtne in lepe drevesza sraſtle.

§. 19.

Kaj je per takim zepljenji narbolj treba vediti, de se gotovo prime?

De se bo per takim zepljenji rado prijelo, mora zepizh na divjaku s dobro vesjo terdno

povit biti. Verza, preja, ali zunja ni sato, ker verza in preja prevezh kosho stifne in kmalo v lef saje, de musga (fok) ne more pod kosho tezhi. Zunja pa premalo stifne. Narbolji je tedaj perten osek trak eno ped dolg. Trakovi pa morajo povosheni biti. Pomashi jih tedaj vezh vkup s raspushenim voskam in jih s likavnikam pogladi.

Kdor trakov nima sme tudi lipovo ali konopno lizhje povoshiti, in zepljenje s njim povijati.

Nepovoshen trak ni dober sa povesilo, ker rane pred srakam in pred mozho ne obvarje, in se s zhasam potegne, de se zepizh divjaka ne tifhi.

Per povijanji zepljenja je dobro gledati, de se zepizh ne premakne, de se vsa rana sgorej in sdolej dobro povije, de se naklad ali stifkljej popolnoma pod trakam skrije. Zhe na divjaku pod zepizhem kaki popki ostanejo, se morajo gladko poresati, de musga (fok) vsa v zepizh shene.

Nekteri zepi s drugimi drevesi enakiga plemena vred odshenó (odrenejo), drugi pa she le proti kresu; sa to gre zepe v miru pustiti, dokler se ne sufhijo.

Oselenelim zepam je treba povose odvoslati, de musga is divjaka v zep prosto tezhi samore,

fizer se saje, ino to naslednjih vedno rasti drevesa fhkodje.

Popolnoma povoso odvesati pa ni varno, sfer zep, divjaku she ne terdno prirashen, odstopi, in ob prvi sapi odleti. S posebno skerbjo je treba zepam pomozh soper vetra ofkerbeti, ali s kolizhki v tla sataknenimi, h katerim se divjak in zepove mladike ohlapno priveshejo, ali pa s vejzo h divjakam nekoliko pod zepam privesano, na katero se zepovi odrasliki naflónijo.

§. 20.

2. *Kako se s popkam zepi?*

S popkam se zepi, zhe se frov popek is shlahtne mladike, odreshe, in v kosho divjaka tako vtisne, de se s njim srašte, shlahtno mladiko poshene, ktera srašte v shlahtno drevo, ako se divjaku vfi drugi odrasliki poreshejo. Glej na tabli Nr. 7.

§. 21.

Kakshni divjaki se s popkam zepijo?

Sa to zepljenje so narboljsi divjaki, ki so is peshek in kosti ali pa is korenin srašli, de so le kakor gosje pero debeli, ko imajo mlado gladko kosho. Zhes en palez debeli se le she po vejah s popkam zepijo. Is hošte perneseni ostárkašti divjaki nifo sa to.

§. 22.

Kdaj se s popkam zepi?

S popkam se da zepiti dokler je drevje mushevno, de se kosha lahko od lefa lozhi, tedaj kmalo po §. Jurji bliso do §. Mihela.

Zhe s popkam zepish do §. Petra, popek she to leto mladiko stori, zhe posneje zepish, se popek prime pa she le prihodno pomlad seleni. Sato se pri unim pravi: s rastnim popkam, pri tem pa s spijozhim popkam zepiti.

§. 23.

Kakshni morajo popki sa zepljenje biti?

Zhe se pred kresam zepi, se zepivni popek odreshe is letne mladike, ktera je bila odresana pred ko je bil lef musheven, in v senzhno semljo vtaknjena, do kresa lahko mushevna ostane. Zhe se pa s popkam zepi, se po kresu ureshe s verh shlahtniga drevesa selena mladika, ktera ima prav lepe lesne popke sa zepljenje.

Vediti je treba, de so trojni popki na sadnih mladikah, namrezh: zvetni, perni, in lesni popki. Zvetni popki sa drugo pomlad k zvetju namenjeni so debelishi, okroglishi, in vezhidel na postranskih mladikah nastavljeni. Perni popki so drobni in medli, vzhafih komej viditi, in namenjeni prihodno pomlad sgoli perje pognati. Ti in uni niso sa zepljenje. Lesni popki so lepi

polni in dolglasti, v fredi veršnih mladik nastavljeni, pomládi nove mladike pognati. Taki so dobri sa zepljenje.

Zhe se is selene mladike popki zepijo, mladika nesme nizh svenjena biti, sato se mora v vodo ali v frovo jabelko postaviti, dokler se ne zepi. Zhes dva dni se ne hrani.

§. 24.

Kakšniga orodja je k temu zepljenju treba?

Drujiga ne kakor, pervizh: Ojster, tanjko sbrufhen na konzu nasaj savit noshizhek, kakor ga vidish na tablizi Nr. 2, de popek gladko od zepizha odreshe. Na konzu mora imeti plofhnato ofhpizheno kost, de se s njo kosha na divjaku odporja. Drugizh mora biti perpravljén trak ali lizhje, de se s njim rana povije, kakor per zepljenji s nakladam.

§. 25.

Kako se s popkam prav zepi?

Tako le: Vsemi zepizh, ki je bil uresan, preden je bil musheven, in nesvenjen ohranjen, ali pa seleno mladiko, zhe po krefu zepish. Primi ga na debelim konzu s dvema perštama v levo roko, de bo leshal na dlanu s tanjkim konzam proti tebi obrnjen. Po tem s noshkam odreshi popek, kteriga fi sa zepljenje namenil,

od mladike tako lepo in gladko, de se bo pol palza koshe pred njim, in pol palza sa njim, in kolikor je mogozhe tudi na straneh ga der-shalo, de bo lefa kar nar menj mogozhe sraven, pa vender mora popkov serniz, ki je med lesam in kosho varno ohranjen biti.

Kader fi tako platizo koshe s popkam vred od mladike odresal, odreshi mu tudi pol peresa, zhe je selena mladika bila, ker ta shlahtni popek mora tudi is sraka (lufta) shiveti skosi pero, tako dolgo, dokler se v divjaku ne prime; zelo pero bi mu prevezh bilo. Glej na tabli Nr. 7.

Po tem ureshi v kosho divjaka kjer je nar gladkeji od sgorej in sprekama doli takole: Odlozhi s kostjo ki je v noshku vdelana, ali s kako leseno sagojsdizo mushevne koshe na divjaku toliko na obeh straneh, de bofh vso platizo s popkam divjaku pod kosho spravil.

Sadnjizh se rana s vofhenim trakam ali s lizhjem sgorej in spodej terdo povije, de se le sam popek vidi. Zhes shtirnajst dni, kader je popek v divjaku perjet in srafhen, se ves odjenja de se les redi. Kader je ozhitno, de se je popek prijel, se divjak dober palez nad prijetim zepam tako prekama odreshe, de rana na nasprotno stran zepa pride. Drugo leto she le, ko je is popka mozhna mladika pognala, se konzhek divjaka verh zepa tikama pri zepu

vprek odreshe in s vofkam samashe; prvo leto tega storiti ni varno, ker tanjka zepova mladika ne samore rane saliti, in mokrota naslednje sime ranjenimu lefu shkodiye. Zhe fi pa tako zepil po kresu na spijozhi popek, she le prihodno pomlad divjak nad perjetim popkam odreshi, in ga sdolej zhisto otrebi, de shlahten popek poshene in raste.

§. 26.

Na kaj je posebno per tem zepljenji gledati?

Gledati je treba:

- 1) De so zepizhi ali mladike od shlahtniga, sdraviga lefa in popolnoma shivi. Zhe so smersli ali od bolniga drevesa, kar se is zherniga stershena ali is rejaviga lefa vidi, niso sa nizh. Tudi slo svenjeni se ne primejo.
- 2) Še mora to delo kaki oblazhen dan, ali pa sjutrej ali svezher storiti, de se uresani platizi sok ali musga ne ufufhi, in popek ne oflabí. V vrozhini ali v deshji in vetru ni sa to delo.
- 3) Je dobro, de se popek v divjak na senzhni strani vzepi, de ga solnze prevezh ne ope-zhe, dokler se ne prime.
- 4) Je dobro, de se kar nar nishej je mogozhe

divjaki pozepijo, sato ker radi spodej divje mladike sheno, zhe so visoko zepljeni.

- 5) Še mora s tem zepljenjem prav ravnati, posebno per nevsheznhnih drevesih, kakor per breskvah, marelzah, i. t. d.

§. 27.

3. *Kako se v sareso zepi?*

Novo snajdeno zepljenje je v sareso zepiti. To se stori, zhe shlahten zepizh na debelim konzu kakor sagojsdizo po obeh straneh en palez dolgo gladko odresesh, in v divjak, tam kjer je s zepizhem enako debel, od sgór doli sareso prot stershenu naredish, de se zepizh vanjo vtakne in vso rano skrije. Glej na tabli Nr. 8. Tudi se morata na straneh koshe zepizha in divjaka dobro vkup sprijeti. Po tem se zepizh k divjaku s voskam samashe in s lizhjem povije. Tako se da zepiti od §. Jurja do §. Mihela, dokler sok ali musga tezhe, in szer do krefa s takim zepizhi, v kterih she ni sok ali musga gnala kader so bili odresani. Po krefu pa zepi s selenimi mladikami, pa se mora verh toliko perresati, de ima zepizh le dva popka, in perje se bolj ko na pol per-krajsha. Rana na verhu se s voskam samashe.

Divjak mora gladko poresan biti zhe she ni nizh gnal, zhe se pa selen zepi, pústi do pó-mladi vse mladike v miru.

§. 28.

4. *Kako se v fklad zepi?*

Nar stareji pa nar slabshi navada zepiti, je, zepiti v fklad. Kader se divjak odshaga in ras-kolje, de se shlahten zepizh vanj vtakne in rano samashe. Mlade divjake ni dobro tako zepiti. Le tifti se sdej she v' fklad zepijo, kateri so she drugimu zepljenju odrafiti, de se ne dado vezh s nakladam, s popkam ali v sareso lahko zepiti.

V fklad se da vsak divjak zepiti, kateri je debelji kakor palez. Nar bolj se prime, zhe je kakor rozhnik debel. Tudi stara lesnika se da po vejah zepiti. Zhe se debelo drevo zepi, je treba vediti, de se mu ne smejo vse veje, kader se zepi odresati, temuzh defeti del mladik pod zepizhem puftiti, she le drugo leto se zhisto potrebijjo, kader ima she zepizh dosti lesa, szer se zepizh posufshi savoljo pomanjkanja shivesha is sraka, kteriga mu perje daje.

§. 29.

Kdaj se v fklad zepi?

Nar raji se v fklad prime, zhe se takrat zepi, kader sazhne fok ali musga pod kosho perhajati. She v Svezhanu shenó marelize, breskve in zhesfnje. Kmalo po tem zhesfhplje. Sufhza se zepijo hrufshke, in nar sadnje jabelka. Tudi

se mora zepiti pred na solnzhni, posnej na senzhni strani, kjer sok ali musga posneji shene.

Tudi na lepo vreme se mora per zepljenji gledati, in na tisti zhas, kateri je narbolji sa zepljenje, kar se tako sposna: Vreshi mladiko, in kosho per ranjenim lesu s noshem pertisni. Zhe med kosho in med lesam nekoliko mokrote vidish, je narbolji zhas sa zepljenje v sklad. Zhe mladika she foka ali musga nima, ne zepuj. Zhe se pa she mushevna kosha od lesa lupi, le nehaj, sa to léto se bo malo prijelo. Na mladi ali stari mefiz ali na druge vrashe per zepljenji ne glej.

§. 30.

Kakshni zepizhi so narbolji sa zepljenje v sklad?

Nar boljsihi zepizhi so is verha drevesa tiste letne mladike, ktere imajo lepe lesne popke, gladko kosho, in zhverst, sdrav in terd les. Zepizhe pa morash uresati, preden sazhne sok ali musga gnati, in hrani jih v semljo vtaknjene ali v sneg sakopane, tak dolgo de je zhas zepiti. Zhe se v daljne kraje poshiljajo se morajo v moker mah saviti. Zhe so prevezh svenéli, se v mokro perst eno dlan globoko sakopajo in kmalo bodo oshiveli.

§. 31.

Kakšno orodje je per zepljenji v sklad potrebno?

- 1) Mora biti ojstra, rozhna shagiza. Sa debelejši debela mora vezhi biti; sa drobne divjake pa prav tanjka. Narbolji so novo snajdene zepivne fhkarje, glej na tablici Nr. 5. S tem fhkarjami se vsi drobni divjaki k zepljenji gladko preshipnejo in delo perkrajshajo.
- 2) Šo prav perpravne novo snajdene, ojstre klefhe, glej na tablici Nr. 4 s njimi se lahko divje mladike in tudi zepizhi is drevesa lepo usamejo.
- 3) Je potreben mozhan, prav ojster, sakrivljen verten nosh, kakor ga vidish na tablici Nr. 3, de se s njim odshagan divjak pogladi, in divje mladike in fubi odrastliki zhisto poreshejo.
- 4) Morash imeti tudi majhen ojster noshizhek s ojstro klinizo, kakor je sa peresa resati, de bofh mogel zepizh prav obravnati.
- 5) Je treba vezhiga nosha s fhiroko in tanjko klinjo, de se s njim divjak gladko prekolje.
- 6) Vsemi sabo kladvize, de bofh nosh v sklad sabil, pa je bolji leseno kakor shelesno.
- 7) Je potrebna koshena ali pa drenova sagojsdiza, de raspoka reshí, dokler se zepizh vanjo ne vtakne.

- 8) Morash imeti dober zepivni vosk, de bofh rano dobro samasal, in zep pred mozho, fusfo in hudim vremenam obvarval.
- 9) Je treba sa vsaki zep rutize ali zunje in trake ali vervize, de se ranjen divjak obveshe in loshej sazeli. Tudi je dobro zep s predivam obviti.
- 10) Zhe se v mrasu zepi, je treba vosek pred istopiti, de delj mehek ostane.
- Sadnjizh; imej vse to kader zepish, v peharji ali v kaki drugi posodi per sebi.

§. 32.

Kako se v skladi prav zepi?

Kader imash vso perpravo vkup, nar pred divjaka ravno vprek preslagaj, kjer ima nar lepshi les in gladko kosho. Po tem se s vertnim noshem she odshagan divjak pogladi. Dalje se postavi drugi tanjki nosh na sreda debela, in se s kladvam poterka, de se en palez globoko gladko raskolje. V skladi se terzhi sagojsdiza, de ga toliko raskroji kolikor je zepizh debel.

Sdaj vsemi zepizh, in mu s ojstrim oskim noshkam naredi vshtiz eniga popka sareso v stran, in vreshi naprej podolgama do stershena tudi na drugi strani ravno tako en palez dolgo, de bo zepizh kakor sagojsdiza oshpizhen.

Per stranizah naj kosha ostane, in sunanja plat naj bo nekoliko debeleji od notranje, de jo

bo sklad, kader se zepizh vanj vtakne, povfod natefnim perjel, ko se sagojsda smakne, de se notranje koshe stikam spopadejo. Sgorej toliko zepizha odreshi, de ne bo zhes dva ali tri popke imel. Glej table Nr. 9. Sdaj samafhi rano s zepivnim vofkam, in pa tudi zepizh na verhu. Potem poví s zunjo in poveshi s trakam ali verzo, de sklad ne jenja, temuzh se s zepizhem vkup srafte.

§. 33.

Kaj je she posebniga treba vediti, de se bo zep-ljenje v sklad rado perjelo?

- 1) Je treba vediti, de divjak kteriga misliffh zepiti mora she v koreninah dobro vrafhen biti, de bo imel mozh rano kmalo saze-liti, in zepizh v raft gnati. Sato divjaka vraditi in zepiti v eni pomladi ne veljá; tak se ne prime, ali pa grosno kasno rafte.
- 2) Zhe nishej je divjak zepljen hitrejsfi in lepsfi bo raftel. Le debeli lesnikovzi se visoko zepijo.
- 3) Je dobro, de se tista stran zepizha, kjer je prvi blishnji popek, snotrej oberne, de préd rano sazeli, divjak s zepam sarafte, in ravno verh divjakoviga debela možhno mladiko pofhene, namenjeno sa deblo pri-hodniga drevesa. Sato je treba nafled po-mlad, kar je zepa verh te mladike, vprek

odresati in rano s vofkam samasati. Zhe pa je popek vun obernjen, bo zep na strani gerdo gumbo naredil kér na strani perviga popka musga narbolj vlezhe in lef redi.

- 4) Je narbolje, en sam zepizh v en divjak djati. Le tistim, kateri so zhes en koshelj debeli se dva zepizha vtakneta, sato de se od obeh platí rana préd sazeli, in divjak jo pred salije. Zhe se vezh zepizhev potakne, srastejo goste veje, ena drugo topé in drevo oslabé ali kmalo vsufhé.
- 3) Zhe manjšhi zepizh v sklad vtaknesh, vezhi mladika bo do jeseni srafla, kér se tak préd prime in s musgo napoji, torej pred selení. Dolgi zepizhi posno selené, kasno rastejo, lefa ne vterdijo, perja jeséni ne dosorijo, in radi posébejo in se posufhé.
- 6) Vselej zepi s suhim nikoli s mokrim zepizhi. Preden zepizh vtaknesh, ga ni treba fliniti. Šlina je srovimu lefu fhkodljíva.
- 7) Nikoli ne samasuj rane s drugim kakor s zepivnim vofkam, zhe hozhesh sdrave drevesa srediti. S ilovzo samasati in s maham poviti je fhkodljivo. Ilovza se v sufhi spoka, tako pride v sklad divjaka srak, veter, mozha in perst, nato se lef sazgne sufhiti in gniti, ali pa je shlamborast. Take drevesa, ki so she od nerodniga zepljenja bo-

lesen v serzu seboj pernesle ne bodo nikoli veliko rodile in ne bodo starosti dozhakale.

Sadnjizh obvari zep pred fhkodo, s tim de mu kolizh ali mozžno preklo vsadish. S koshem ali s gostim popletam ga ne ograjaj, kér mu solnze odvsame, v senzi pa nobeno drevo ne stori dobro.

Kako se fhe samore zepiti?

S shlebnizhkam v shlebek.

Dobi se sakrivljen noshek, podoben polovizi zevke, debelosti pifniga peréfa, s katerim se po nazhertanji v Nr. 11, toliko v divjak sadolbe, de se malo naresana zhisto olupljena stran zepú (glej nazhert v Nr. 12) tikama noter vtopi. Terdno sevesan in dobro samasan zép zhversto poshene in naglo rano divjaka salije.

§. 34.

Kako se zepivni vosk naredi?

Vsemi rumeniga voska, kakor ga raspufheniga per zhebelarjih dobish. Ravno toliko ozhishene smrekove smole, sraven pa tudi toliko terpentinove smole deni. Vse te tri rezhi vkup stópi in v merslo vodo, ki je v skledi perpravljena, vli, in s mokrimi rokami fhtruze naredi in jih spravi.

Glej de ne bosh kaziga loja, masti ali mafla sraven djal, ker vsaka mast je sadnimu lesu fhkodljiva.

§. 35.

Kako se s^{he} drugo masilo sa drevesne rane naredi?

Vsemi apna, kravjeka in mas^{ne} ilovze, v^{sa}-ziga enako, sraven je tudi dobro djati terpentina. Vse to dobro vgneti in premes^{haj}. S tem masilam pomashi rane per velikih drevesih, kader veje odshagujesh. Nikoli pa s tem masilam ne mashi per zepljenji.

§. 36.

5. Kako se v sakosho zepi?

Peto zepljenje je sa kosho. To je slo tako kakor v skl^{ad} zepiti, s tem raslozhkam, de se odshagan divjak ne prekolje, in zepizh ne vtakne v skl^{ad}, ampak med kosho in med les na strani. Torej mora biti s^{he} drevje mushevno, de se kosha od lesa lozhi, pa vender dokler s^{he} seljenja ni, to je mesiza Malitravna. Glej tablo Nr. 10. Kader je s^{he} divjak odshagan, se na strani kosha kaziga pol palza od verha dol s ojs^{trim} noshkam do lesa vreshe, in sgor ravno tam med kosho in lesam se koshena ali pa lesena, kakor en zepizh tenjka sagojsdiza porine, de kosho od lesa odrine, in zepizhu prostor stori. Ta sagojsdiza mora biti pa po notranji plati ploh^{hnata} in po unanji okroglo ofhpizhena. Po tem vreshi zepizh pod popkam v stran ne zeló do sters^{hena}, potlej vreshi na sdolej en palez globoko, de spre^{kama} na drugi strani s nosh-

kam vùn pridefh. Na drugi strani zepizha ne saresuj drusiga kakor zherno kosho olupì, spodnjo seleno pa pušti. Potlej vtekni zepizh sa kosho v divjak na tesnim. Rano vso s vofkam samashi in obveshi.

§. 37.

Ktere divjake je dobro sa kosho zepiti?

Sa kosho je dobro zepiti tiste divjake, ki so sa zepljenje s popkam ali nakladam predebeli; zhes pol palza debele divjake zep sa kosho kasnejshi salije, kakor zep v skladi. Na velikih slo musgastih vejah se sme vezh in daljih zepizhev sa kosho potakniti, kakor je per drugim zepljenji navada. Zhe se debeli divjaki zepijo se jim nesmejo nikoli vse veje na enkrat odresati. Postavi zepizhem vselej kake prékle ali veje sa brambo.

§. 38.

Ktero ismed imenovanih zepljenj je narboljshi?

Vfako je dobro ob svojem zhasu, vender je mlade divjake narbolje s nakladam sa kosho ali pa s popkam zepiti, ker se tako drevesza narmanj ranijo, se nar raji primejo, in se tudi nar hitrejshi opravi.

§. 39.

Kaj je s zepljenim dreveszi she storiti, in kako jim postrezhi?

1) V vertni sholi, kjer je veliko divjakov poze-

pljenih, se morajo drevesza sasnamnati kakšne forte so.

- 2) Še morajo zepljenzi narmenj trikrat v letu okopati in opleti, in v sufhi jim se mora perli-vati, v drugim ali tretjim letu jim s' dobro perstjo, ali s tnalovno, ali s blatam ali s trohljivimi plevami pergnojiti.
- 3) Se morajo vfi popki pod repam potrebiti preden mladike storé, ker so škodljivi, in musgo na se vlezhejo.
- 4) S nakladam zepljenim dreveszam trake ali vesí prezh poberi, kakor hitro je zep eno dlan dolgo mladiko storil, szer se trak v les saje in rasti brani.

Ravno tako stóri unim, ki so v sareso zepljeni. Tistim dreveszam pa, ki so s popkam zepljene vsemi lizhje zhes tri tedne, naj so se perjele ali ne. Per zepljenji v sklad in v sakosho pušti obvesila, dokler se rane dobro ne sazeliyo. Šamo zhe vidish, de se per povosi bule delajo, jo bres odlafhka odveshi.

§. 40.

Kako gre zepljenze obresovati de se bodo lepe drevesza sredile?

Hozhesih lepe drevesa imeti, ne pušti nikoli vezh kakor le eno serzhno mladiko kvishko rasti, in deblo storiti. Vse druge stranske mladike in nepotrebne odraslike pomládi gladko od-

reshi. Per obresovanji glej de ne bošh od sgo-
rej dol uresal, ampak nastavi nosh od spodej
gor, de gladko odreshe in koshe ne sadere.
Tudi vsako rano s volkam samashi. Zhe je pa
drevesze v dnu tako flabo, de se samo ne mo-
re ravno dershati, mu verh perkrajshaj, in pu-
sti eno leto postranske mladike rasti, de bo spo-
dej debeleji in mozhnej, drugo leto pa ga spet
gladko obreshi.

Kader je pa drevesze v drugim ali tretjim
letu po zepljenji okoli osem zhevljev srašlo,
mu pusti verhe rasti in krono storiti; torej mu
morash malo serzhne shibe v verhu odresati,
in nar sgornje shiri lepe popke pustiti, is kte-
rih bodo mladike, in is njih verhne veje na
okroglo srašle.

Vse druge popke in mladike nishej potrebi,
de bo deblo gladko. Od sdej so she le zep-
ljenji vredni is vertne shole iskopani, in v vert
presajeni biti.

III. Rasdelik.

Od presajanja shlahtnih drevesz.

§. 41.

Kteri zhas je nar boljshi drevesza presajati?

Boljšhi je drevje v jeseni, kakor pomladi
presajati, sato de se perst po simi okoli korenin

bolj sgošči, in drevesza pomladi bres perlivanja selené in hitro rastejo. Pa tudi po simi in sgo-dej pomladi se sme drevje s pridam presajati, zhe je lepo vreme in vlashna peršt. V smerslo semljo sajeni drevzi se radi posufhijo.

De ne bodo v jeseni presajene drevesa po simi poseble, jim ranjene korenine gladko perreshi, in s volkam samashi, veje pa v jeseni vse zele pušči, in jih sše le pomladi obreshi.

Kdor pa hozhe veliko rodovitno drevo presaditi, naj to stori po simi kader je semlja terdo smersla, de se peršt s koreninami prenesa, pa veje se mu morajo možno perkrajshati. Nikoli pa s mushevnim lesam in s selenim perjem ne presajaj, kér se rado posufhi. Zhe se pa to ravno storiti mora, presadi drevo varno s dolsimi koreninami in kratkimi vejami pa tudi slo salivaj in sa nekoliko zhasa senzo napravi.

§. 42.

Kako je treba drevesza sa presajanje iskopavati?

Drevesza se morajo s ojštro, dolgo rovnizo iskopovati, in sfer tako varno kolikor je mogo-zhe. Narpred se peršt is verha do korenin prezh podersa, potem se drevo od ene strani globoko spodkoplje in nagne, od druge strani pa se prav globoko korenine spodsekajo, in kader se drevesze vsdigne, se peršt mora tako varno otresti, de se male koreninze ne omusnejo. Neumno je, pre-

zej per deblu korenine posekati, ali jih razsepiti. Dobro je tudi, drevesza, preden se skopljejo na poldanji strani s apnam namasati, de se vé, jih per sajenju sopet tako oberniti, kakor so predej stale, ker tako posajene zhversteji in lepshi rastejo.

§. 43.

Koliko je treba iskopane drevesza obresati?

Vfako drevo preden se presadi, se mora obresati po koreninah, po deblu in po verheh. Zhe je bilo drevo lepo skopano, ne bo na koreninah drujiga treba obresovati, kakor serzhno ali frednjo korenino, ki na ravnost v tla raste. Per mladih dreveszih ne sme zhes eno dlan, per velikih ne zhes eno ped dolga biti. Štranize ali tiste korenine, ktere sprekama rastejo, in pod verham v dobri semlji okrog drevesa shivesha ishejo, se le perreshejo, zhe so slo dolge, ali pa kaj ranjene, de se tudi s volkam samashejo.

Šesavke ali tiste male koreninze, ktere is straniz na vse kraje rastejo, de is verha semlje srak (luft) in roso, toploto in mozho sa rast in rodovitnost na se vlezhejo, se morajo le takrat perkrajshati, kader so po konzeh trohljive ali bolne. Deblo se mora od vsih stranskih mladik gladko otrebiti, in szer per zhesbpljah in zhesbnjah en seshenj visoko, per jabelkih in hrushkah pa okoli ofem zhevljev kvishko. Oreh

in koštanj pa mora še višej gladko deblo do verhne krone imeti.

Zhe vezh ima drevo korenin, vezh mu smesh verha pušiti. Zhe oreh presajash, mu morash vse stranske vejze vseti, nikoli pa verhne shibe krajshati, ker tiste rane savoljo veliki-ga stershena ne sazeli, in potem les od sgorej sazhe puhleti in se sušhiti. Le jabelku in hrushki per presajanji verh perkrajshaj, in bo pridno rastlo. Ako je drevesze še gola shiba bres vej, ga toliko odreshi, de mu 3, 4 ali k vezhimu 5 lesnih popkov v verhu pušish, is kterih bodo tiste veje okroglo rastle, ktere bodo drevesu krono naredile. Zhe ima pa drevo še kronine veje, mu jih tako potrebi in perkrajshaj, kakor ti kashejo, de bo drevo lepo okroglo, vender ne tako de bi bil gošt germ.

Kar bošh obresval, obresuj od spodej gori, de bo rana od deshja in od solnza obernjena, in se loshej sazeli. Dobro je, rane vselej s vofkam samasati.

§. 44.

Kako se iskopane drevesza hranijo, ali v daljne kraje bres shkode pošhijajo?

Zhe iskopanih drevesz nemorešh prezej posaditi, jih v semljo sagerni, to je v skopan graben eniga per drugim po strani poloshi, in korenine s vlashno peršijo safuj, dokler jih ne

posadish. Nikar jih ne hranjui v saduhljivim keldru in na solnzu, na vetru jih nikoli ne puhaj dolgo leshati, ali prenashati, de se koreninze ne posufhé, ktere se teshko oshivé.

Kader bi pa drevesza v daljne kraje poshiljal, je narboljsi de korenine s mokrim maham obloshish in v flamo savijesh, kar se tako naredi:

Vsemi drevesza in jih v butaro tako vkup vloshi, de bodo korenine ena per drugi terdo vkup leshale, in sveshi jih. Potlej jih snotrej in sunej s maham sapashi, in obloshi in sakri. Potem vsemi pol fhkopnika flame, in jo per verhu sa klafjem terdo vkup sveshi, potem jo na tleh na okroglo rasgerni, de bo vosel kjer je flama svesana ravno v fredi na verhu, gori pa postavi butaro pokonzu, in flamo od vsh plati zhes korenine proti deblu saví, in s frobotam ali s verzo terdo poveshi. Tako vezh dni in tednov dreveszam nizh ne fhkodva, de se le vzhafi korenine s vodo polijó.

Zhe so se pa drevesza na poti prevezh posufhile ali pa smersnile, jih pol dné v stojezho vodo postavi, potem v semljo sagerni ali pa jih posadi.

§. 45.

Kam je dobro fadne drevesza vsaditi?

Podnebje in semlja stori velik raslozhik,

kakšhno sadje drevesa rodé. Zhe drevo vsadish na solnzhno prosto sápo, bo njegovi sad veliko vezhi, lepshi in boljshi kakor od drevesa enaziga plemena, ktero v senzi, v satishji ali v goshi raste. Ravno tako je velik raslozhik med sadjem od drevesa, ktero na dobri semlji raste, in od drevesa, ktero v pušti semlji stoji.

Šadi torej drevesza posebno shlahtne le v prostosrazhni in solnzhni, ne pa v senzhni kraj. Svoli jim tudi dobro, in kolikor je mogozhe sboljshano semljo, ali saj ne slabji, kakor so jo pred imele.

§. 46.

Kakšhna semlja ali perst je sa sadne drevesza narboljshi?

Dobro vdelana in globoko rodovitna perst, kakorshna je po dobrih njivah, po selnikih in drusih starih verteh, je sa vse drevje narboljshi k sadni rasti. Ker pa ni povsod take semlje, sadi takiga plemena drevesa, ktere ljubijo perst kakorshno imash.

Debelo mozšno ledino nasadi s jabelki, globoko mergljino, s hrushkami. V plitvo, dobro rahljizo sadi zheshpplje breskve, marelize in mirabele. V rijavo puhljizo ali lapor, slasti pak v kremenizo sadi kostanj, zheshnje in vishnje. V grampasto kamnitno semljo nasadi orehov.

Zhe je pa semlja, kamor mislish drevesa

saditi zlo pušta in plitva, spodej kmalo terda mertviza, ali pa shuta, de sadne korenine globoko gnati nemorejo, ali pa shivesha v nji ne dobé, jo je treba sboljšhati in dreveszam strezhi.

§. 47.

Kako se nepridna semlja sboljšha?

Marfiktera semlja je od nature dobra, zhe pa ni obdelana in globoko srahljana k rasti sadja ni pridna. Torej je narboljšhi, de tisto semljo kamor misliš drevesa saditi, okoli dveh zhevljev globoko vso prekoplješh, ali tako s lopato prebernešh de sgorna rodovitna perst v dno, spodnja mertviza pa k verhu pride, de se tudi is podnebja rodovitnosti navsame. To delo zhe je ravno teshavno k nagli rásti in obilni rodovitnosti sadniga drevja narvezh perpomore, in bo obilno povernjeno, kér v taki semlji drevo v enim letu vezhi srašte in vezh sadu pernese, kakor drugo tako drevo v shtirih letih, zhe korenine v terdi mertvizi revniga shivesha ifkati morajo.

Semljo tedaj, kamor misliš drevesa posaditi, kolikor ti je mogozhe globoko prekopaj in smehzhaj, tudi kamnje prezh spravi, potem she le drevesza posadi. Zhudil se bošh, kako bodo drevesza hitro rastle in obilno sadja rodile. Kdor take semlje ne sboljšha, ne bo nikoli pridnih dreves sredil.

Tudi se semlja sboljšha, zhe se ji druga bolji ali nasprotna perst permeha. V pušt lapor napelji gline is bajarja, ali rufhin is meline. V rijavo mergljino napelji blata is zeste in is kanalov, ali is persteniga pesdirja in plev. Šuho rahljizo smeshaj s maſtno ilovzo. Zmokaſto mertvizo nameſhaj s dobrim peſkam. Zherno perst s mergljino potrefi, tako boſh semljo sa raſt ſadja veliko sboljšhal.

Tudi se dobra vertna perst sa drevje perpravlja, zhe se eno ali dve leti préd semlja s shivinskim gnojém prav slo pognoji in kako shito vseje, dokler se gnoj sadoſti ne ſperſteni. Zhe je ravno shivinski gnoj vſim dreveſzam ſhkodljiv, vender v semlji ſtrohnjen jim veliko k raſtvi perpomore.

Kmetje! vſemite ſi ta dober ſvet prav k ſerzu, in vſelej tiſto semljo sboljšhajte kamor miſlite dreveſza ſaditi. Prekopajte jo tako globoko, in tako ſhiroko, kakor globoko in ſhiroko bodo korenine od dreveſ raſtle. Tako ſe ne bote toshili, de drevje per vaſ ne ſtori dobro, ampak ſposnali bote is ſkuſhnje, de je bila le naſha nevednoſt in ſanikernoſt tega kriva, de ſmo Krajnzi do sdej, ſhe tako malo ſhlahtniga ſadja sredili, kér ſmo drevje le v puſto semljo bres sboljšhanja ſadili.

§. 48.

Kako se sadno drevje prav sadi?

Veliko je na tem leshezhe de se drevo prav pofadi. Sato se mora :

- 1) Globoka in prav sširoka jama iskopati, ne le tolika, kakor je treba korenine v semljo sakopati, ampak de tudi potlej korenine v svoji rasti okoli sebe rahlo perst najdejo. Perst pa, kader jamo kopash, lozhi. Verhno rodovitno deni na eno stran, in jo per sajemeni na verh deni. Kamnje in shuto prezh spravi. Tudi je dobro de se jame sa jesensko sajemenje she poleti, sa pomladnjško pa jeseni skopljejo, de se perst vezh rodovitnosti navsame in k rasti bolj tekne.
- 2) Kader drevesze vfajash, préd jamo nekoliko safuj, in rufhnje zhe jih je kaj na dno narobe poloshi, nanje narbolji persti posuj. Dobro je zhe permeshash strohnjenih plev, sfersteniga pesdérja ali tnalovne. Po tem postavi drevesze in poravnaj korenine na okroglo, de bodo v krono rastle. Na korenine deni dobre in rahle persti, in drevesze potreflaj de se perst med korenine dobro sagosti, in nizh prasniga med koreninami ne oftane. Sadnjizh s tisto perstjo, ki je bila is dna jame po verhu, sagrebi in malo pertlazhi. Sdej drevesze tudi dobro

s vodo salí, posebno zhe pomládi prefajash.

- 3) Kader drevesza prefajash, morajo orehi nar globokeje, hrushke malo menj, jabelka she menj globoko, zheshnje plitvo, in zheshplje tako per verhu posajene biti, de komej perst koreninze pokrije, de se bodo rade perjele.

Šploh glej, de nobeniga drevesa ne globokeje, ne plitveje ne vsadish, kakor je na svojim poprejshnjim kraji rastlo.

- 4) Mora vsako novo vsajeno drevesze kolizh imeti, de ga veter ne vershe, ali korenin ne omaje. Taki kolizh préd v jamo vsadi kakor drevesze, de mu potem korenin ne ranish. Perveshi drevesze h kolizhu s tertó ali s flamo, pa mehko, de ga terta ne bo is tal vsdignila, kader se drevo s perstjo vred poseda, in nisha. Drevesze se ne sme h kolizhku tako pervesati, de bi se kosha oplasila in rana naredila. Sato je bolje s flamo ko s tertó pervesvati, in med kolizh in drevesze mahu vloshiti. Tudi je dobro, de kolizh na gornji strani drevesza stoji de mu ne bo senze delal, in ga pred burjo varoval. Sadnjizh rahlo ternjevo vejo k dreveszu perveshi, zhe je na takim kraji kamor shivina sahaja, de ga ne podere, ali kader je seleno, ne objé.

§. 49.

Kako delezh narasen naj se drevesza sadijo?

Zhe na novizh drevesa sadish; jih posadi v enake verste, kakor brajdo. Premiri s verzo semljo ktero si sa vert odlozhil, naredi jame in kolizhe pred vanje sabi, kakor bofh drevesa sadil. Poglej de bodo verste ravno tako shiroke po dolgim kakor po zhes. Tudi je dobro de so verste prot solnzu obernjene.

Drevje ne sme nikoli pregoſto posajeno biti, zhe hozhefh de bi lepo raftlo in obilno rodilo. Kako delezh narasen naj se drevesa sadijo, se je is bukev teshko nauzhiti. Prevdari dobro, kakiga plemena drevesa sadish. Zhe vesh, de bo drevo veliko sraftlo, ker je take forte, in pa she na dobri semlji stoji, sadi dalej narasen take drevesa, ker vezh prostora potrebujejo.

De ne bofh verta k svoji fhkodi pre goſto nasadil, vsemi ta dobri svet:

V semljo frednje rodovitnosti, breskve, marelze, neshplje in zhefhplje narmenj dva feshnja narasen posadi. Jabelka, shlahtne hrushke in kifle zhefhnje posadi tri feshnje, neshlahtne hrushke in fladke zhefhnje shtiri feshnje narasen. Orehi in koſtanj pa morajo nar. menj pet feshnjev biti.

Kolikor goſtejsbi pa drevesa sadish, bo v tvojo fhkodo. Zhe je pa vert redko safajen

bo drevje obilno in dobro sadje rodilo. Tudi bo pod drevesi dolgo zhasa shito, pod odrashenimi drevesi pa shlahтна trava rastla. Tako ti bo vert veliko dobizhka pernesel.

§. 50.

Kteriga plemena drevje se sme vkupej saditi?

Veliziga in majhniga plemena drevesa vkupej, ne bodo nikoli dobro storile. Velike bodo s svojo senzo male satopile, jih v rasti mudile ali pa sadushile.

Sato je dobro vsaziga plemena drevesa posebej saditi. Zhe vender hozhesh vezh plemen sadja v vertu imeti, ga saj tako posadi, de bodo velike drevesa na sgorni ali senzhni strani, vse manjsi pa prot sonzhni plati stale, tako si bodo menj med seboj shkodljive. Narbolj prav storish, zhe posadish nevshezhne drevesza, kakor so marelze, in shlahтne breskve per stenah, per osidji okoli poslopja, ali sa plankami solnzne strani. Shlahтно drevje imej bliso doma, de ti ne bo pokradeno. Zheshpelj posadi po shirokih mejah med njivami, ker tam narbolje storé. Orehov ne sadi blis njive, ker njih senza shitu shkodva. Narboljsi kraj sa orehe in sa kostanj je velik spashnik, tudi kaki grizh ali rob pod hribam in gojsdam. Orehe je dobro saditi tudi med poslopjem, ker s svojimi shi-

rokimi pernatimi vejami ognju branijo, de naprej ne sega, kar je she vezhkrat skufhnja pokasala.

§. 51.

Kakshniga plemena sadnih drevaf je boljshi sarediti?

Safadi taziga plemena drevje, ktero ti v tvojim kraji vezh dobizhka kashe.

V vertu na merslim ali senzhnim kraji fi saredi drevje menj shlahtno, kokorshno je she tiftiga kraja navajeno, in vse nevarnosti bolj preftoji. Na toplim savetnim kraji saredi shlahtno is toplih krajev k nam perneseno drevje. Zhe fi na gorenskim; safadi taziga plemena sadje, ktero je sa sadno vino in sa shganje narboljshi.

Na dolenskim safadi tiftiga plemena sadja, ktero sa fufhilo in sa kupzhijo nar bolj kashe. Zhe fi v hribih, kjer shito malo sdaja, safadi verte s tiftim sadjem ktero per drushini in per shivini narvezh odrine. Zhe fi pa bliso mesta, se preskerbi s narlepshim novim shlahtnim sadjem, ktero se frovo lahko proda.

§. 52.

S kakshno ograjo se vert nar loshej obvarva?

Nar boljshi je, zhe se vert ogradi s shivo mejo. Saredi tedaj okoli verta shivo mejo ali is germovja, ali is koftanjizhevja, ali pa is ternja. Robida, zheshminje in zhern tern ni slo priden

sa shivo mejo, ker is korenin mladike prevezh shêne in veliko dela da.

Narboljsihi shiva meja, ktera vert shivinje in ljudi varje, je is glagovza, to je is beliga ternja, ali medvedove hrushize, ktera se tako naredi:

V jeseni naberi is ternja srelih rudezhnih jagod, omladi in preshmikaj jih, de gole koshize dobish in na en kraj njive vsejesh preden se posufhé. Zhe ne v pervim pa faj v drugim letu bodo oselenele, in léto stare posadi okoli verta v globoko skopano in sboljsiano semljo pol zhevlja narasen.

Prihodno pomlad jih eno ped na kratko poreshi, de se bodo mladike prav sgoftile, ktere ene leta na krishem prepletaj, in kar kvishko raste perresuj. Tako bosh v shtirih ali shestih letih, nar gostejshi in nar terdnejshi shivo mejo sredil. Take meje je lepo viditi in is rudezhnih jagod ktere na nji sraстеjo se tudi da shganje delati. S tako mejo bosh sadje gotovo obvaroval. Drevesa pa, ktere si po mejah, po spashnikih in po samotah posadil, jih obvari shkode dokler so majhne, perbí jim kole, in perveshi suhiga ternja, de jih shivina ne omaja ne objé, ali ne polomi.

IV. Rasdelik.

Od ofkerbovanja rodovitnih dreves v fadnim vertu.

§. 53.

Kaj je treba novo sajenim dreveszam storiti?

De se bodo sašajene drevesza rade prijele, naglo rastle in kmalo rodile, jih je treba salivati, okopati, jim gnojiti, jih obresovati, ali trebiti in zhediti. V prvem letu presajeno drevo malo raste, ker vso svojo mozh na korenine oberne, de se prime in v semlji vrashte, torej mu je dobro vezhkrat perlivati, de mu sufha ne shkodije. Mladim tudi velikim drevesam je v sufhi dobro perlivati, dokler na shiroko in globoko korenin ne storijo.

§. 54.

Kdaj je treba drevesza na vertu okopati?

V prvem letu posajeno drevje le tako okopaj, de perst po verhu plitvo srahljash, de skorje ne naredi, de bo mogla semlja is sraka rodovitnost na se vlezhi. Vari, de kake korenine ne premaknesh, ali ne ranish. Tudi plevela tako delezh ne pusti, kakor so korenine dolge. Tudi v prihodnje je dobro, nektere leta drevje okopavati in perst rahljati, dokler velike ne odrastejo.

Narbolj pa bo mladim drevesam teknilo,

zhe vsako leto dva zhevlja globoko in sširoko, pred koreninami okrog drevesa semljo prekopash in jo sboljšhafh. Ko bi ljudje vedili, kako slo okopanje mladim in starim drevesam pomaga, bi tega dela nikoli ne opustili. Mlado drevo tako postresheno, pol seshnja dolgo mladiko v enimu letu poshene. Odrašhenimu pa k obilni rodovitnosti pomore, ker le srahljana semlja, se more potrebniga shivesha is podnebja, od toplote in rose, od deshja in simške mózhe navseti, in drevesnim koreninam v raft podeliti.

§. 55.

Kako se drevesam gnoji?

Drevju se mora s posebnim gnojem gnojiti, kteriga tako perpravi:

Naredi veliko jamo, in vanjo namezhi plev, blata in flame, plevela, rufhin in listja, zhrefla, smeti, ali kakiga drobu, prahu, gnjiliga lefa, ali dobre persti. Napeljaj vanjo vezhkrat kako lusho, kapnizo ali gnojnizo. Vse to premeshaj, de se pred sfersteni in is sraka rodovitnosti navsame.

Kader s takim gnojem drevesam gnojish, odkopaj perst prav varno per konzeh korenin, kjer so fisavke, to je tiste drobne goste koreninze, ktere shivesh is semlje pijó. De jih najdesfh, glej na veje drevesa. Kakor delezh veje

nad semljó narasen seshejo, tako na shiroko vezhidel korenine pod semljo rastejo. Persuj jim gnojne persti, in kmalo ti bo delo obilno s sadjem povernjeno.

Kdor pa drugazh, ali s drugim gnojem drevesam gnoji, jim bo vezh shkodval kakor pomagat. Neumno je, zel kup plev velikim drevesam okoli debla nasuti. V suhih plevah okoli drevesa se rada shkodljiva shival saredi, kakor bramorji, mravlje in misli, in drevesam shkodvajo. Šuhih ne sperstenih plev nikoli okoli dreves ne nasipaj. Germovje in mah okoli dreves nad koreninami vselej skerbnó otresti, zhe hozhesh de bodo drevesa obilno sadja rodile.

§. 56.

Kako se drevesa obresujejo?

Kako se morajo drevesa obresovati, se je is bukev teshko nauzhiti. Le is gledanja is dela in is skufhnje se to bolj nauzhi. Vender je vsakimu, kdor drevje ima potrebno vediti:

Pervizh. Vse tiste veje in mladike morajo od dreves odresane biti, ktere ali lepo lize drevesa kasé, ali v rasti in rodovitnosti mudé, ali pa zhe so bolehné in se fushé.

Drugizh. Je treba vediti, de slednje rastno drevo vlezhe svoj shivesh is semlje po koreninah, in is sraka po perji in po vejah. Zhe ima tedaj drevo veliko korenin v dobri semlji, pa

malo selenih vej, bo le možno na les gnalo, to je v mladike in perje rastlo, pa ne sadu rodilo.

Zhe ima pa drevo veliko vej, in gošto perje, pa malo korenin ali pušto semljo, ne bo ne v les gnalo in ne sadja rodilo, ker pizhliga shivesha is semlje dobi. Kader je drevo toliko odraseno v vejah, kolikor je ravno potreba prot koreninam, tako drevo zvetne popke stori in rodovitno postane. Kdor te lastnosti drevja prevdara, bo snal drevesa prav obresovati, in jih k rodovitnosti perpraviti.

Tretjih. Je vsaka velika rana drevesu škodljiva, zhe se ne samashe. Sato kader vejo per deblu gladko odresesh, rano vselej s vertnim masilam samashi, de ne sazhe gniti, in drevo se fufhiti.

§. 57.

Ktere drevesa se morajo obresovati?

Tiste drevesa, ktere so bile vnovizh posajene, in she eno leto na vertu rastejo nar pred po deblu, shest sedem zhevljev ali she vishej do verhne krone gladko obreshi, in tudi potlej sleden popek, kjer se po deblu perkashe s nohtam odshipni.

Zhe vidish, de ima drevo v verhu pregošte veje ali mladike, mu vse nepotrebne gladko odreshi, de ne bo prekoshato in sato nerodo-

vitno. Sakaj zhe solnze debela in vej ne sgreje bo malovredno. Boljšhi je, de drevo redke veje sredi, tako bo sdravo in rodovitno. Zhe kaka veja ali mladika na krishem raste, de se na druge naflanja, jo odreshi, szer dobi rano in raka, kteri bi szhafama drevo konzhal.

Odreshi tudi vse od mrasa ali od shival pshkodvane mladike, ali pa zhe se sufhiti sazhnó. Odreshi tudi vse mladike, ktere se nasdol ravnaajo, ali nizh prida rasti ne kashejo. Tako bofh lepe, lizhne, sdrave in rodovitne drevefa sredil.

§. 58.

Kdaj je narboljšhi zhaf drevefa obresovati?

Narboljšhi zhaf drevefa obresovati, ali sadje trebiti je sgodej pomladi, kakor hitro mras neha, Şvezhana in Şufhza. Jefensko obresvanje per drevesih, ktere imajo mehak les ni dobro, rade posebejo. Zhe posno pomládi obresujesh, bo musga is nove rane tekla, in drevesu nevarno bolesen pernefla.

Tudi se sme obresovati tifti zhaf po kresu, kader drevesna rast preneha, pa kdor sadost drevesne nature ne posna, naj takrat ne obresuje.

§. 59.

Kako se staro drevje prav trebiti?

Şadno drevje se mora vsako leto otrebiti, zhe hozhefh de bi obilni sad rodilo.

To delo pa tako stori: Kakor hitro pomládi sneg odlese, vsemi lojtro, shago in sekiro, vertni nosh in drevesno masilo. Zhe vidish per drevesih, ktere morash dobro ogledati, nalomljene ali odkrehnjene veje, jih odshagaj, de ne bodo drugim na poti. Zhe najdesh suhe veje, ali odgnite shtremeljne, jih gladko per deblu odsekaj, szer se bo po njih suhota in gnjiloba v deblo in v serze drevesa vlesla in ga konzhalo. Ako vidish pregoste veje, de nemore solnze med nje sijati in jih dobro greti, ali pa druge nepotrebne opeshane veje, ktere drevesu vezh shkodvajo ko koristijo, spodej kje rasti, jih odreshi. Tudi vse rapaste vejze, osuhljive mladike in nerodovitne shibze zhisto poreshi, ktere drevo slabé in ga starajo. Zhe bi pa drevo le she prevezh vej imelo, mu jih she odvsemi, in szer tistih, ktere so narbolj v senzi, ali od drugih satopljene. Sadnjizh she mah po vejah otrebi, in is deblo vso rapasto skorjo s shelesno sterguljo odergni zlo do shive koshe, in zhe je pod kosho zhervodnja bila, vse deblo s vodo vmi. Vse rane drevesam skerbno samashi.

§. 60.

Kako se staro nerodovitno drevo pomladi, in k novi rodovitnosti prenovi?

Marfikako veliko drevo, dobriga plemena sadu, zhe ni opravim zhafu otrebljeno, kma-

lo opešha in roditi neha. Neveden gospodar ga v nemar puſti, ali pa ga poſeka, ker bi mu lahko ſhe pomagal, in ga dolgo ohranil.

Ako ſe drevje poſtara in roditi neha, ali ſe fuſhiti ſazhne ga dobro oglej. Zhe najdeſh per njem ſhe ſhivi leſ, ga pomladifh in ga obvarjeſh, zhe mu veje en komolz od debla ali ſhe dalej kakor prav kaſhe odshagaſh, in le ka-ke ſhtiri ali ſheſt majhnih vejz do drusiga leta puſtiſh, de drevo ne bo bres vſiga perja ſapuſheno. Potlej mu ſtaro koſho do ſhive ſelene vſo vsemi, pa tudi per koreninah perſt odkopaj, in dobre perſti perſuj, in kolikor moreſh ſboljſhaj. Tako bo drevo druge mladike pognalo, nove veje ſtorilo in ſpet roditi ſazhelo, in dolgo terpelo.

Kader ſtare dreveſa mladifh, morafh poſebno vediti :

Pervizh. De ſe to delo neſme drugikrat ſtoriti, kakor pomládi, dokler ſhe muſga ni tekozha, ſzer ſe drevo ſkaſí.

Drugizh. Morafh veje tako odshagati, de bodo rane kar je narvezh mogozhe doli ali poſtrani obernjene, de jim mozha ali fuſha menj ſhkodva.

Tretjizh. Morafh vſe rane po dreveſu ſmasilam ſakriti, ali kar je ſhe boljſhi, poſmo-

ljene sgrete pertene saplate nanje pertifniti, in pred srakam obvarvati.

Zhetertizh. Zhe je pomlajeno drevo kaki-ga pustiga plemena, ga po novih mladikah lahko prezepifh s shlahtnimi zepizhi, pa mu nesmesih pozepiti vseh mladik eno leto, szer bi golo deblo bres selenja, savoljo pomankanja shivesha is sraka oflabelo, ali pa se posufhilo.

Petizh. Tudi rodovitne velike drobnize, ali lesnike lahko sato pomladifh, de jih potlej po novih mladikah lahko prezepifh in poshlahtnifh. Tako bosih v malo letih, is divjiga drevesa obilno shlahtniga sadja dobil.

§. 61.

Kaj je s drevesam storiti, ktero roditi nozhe?

Zhe je drevo mlado, in mozžno v rast shene in les redi, kar se na lepih rastnih mladikah sposna, ni drusiga treba, kakor pozhakati, de drevo k svoji premoshnosti perraste sadje roditi, kakor moramo per vseh shivalih premoshne rodovitnosti zhakati. Drevje ni kakor shito, ki ga pomladi sejesih, v jeseni she mlatifh in vshivafh.

Nektero drevje je tudi taziga plemena, de posno roditi sazhne, pa tako drevje veliko let dozhaka in slo rodi. Drusiga plemena drevesa imajo to lastnost, de le vsako drugo leto rodé. Nektere pa dve leti imajo in v tretjim pozhi-

vajo. Tudi tako drevje dolgo terdno ostane, in veliko delj rodi, kakor uno ktero je vsako leto polno.

Zhe je pa drevo popolnoma dorashteno, in vender ne rodi, preglej kje je sadershik. Ali je sadershik v koreninah ali v deblu, ali v vejah, ali pa is sraka, ali ga pa kaka bolezen dufhi. Kader vsrok najdefh mu lahko pomagafh.

§. 62.

Kako se drevesu pomaga, zhe je v semlji per koreninah sadershik nerodovitnosti?

V pufti semlji ali v terdi mertvizi drevo ne more roditi, ker komej puftiga shivesha sa les in sa perje dobi, de revno shivljenje ohrani, torej zvetnih popkov sa rodovitnost ne stori. Takimu drevesu se mora semlja globoko okopati in sboljshati, de korenine vezh in boljshiga shivesha dobe.

Narbolj se pa takimu samorjenzu pomaga, zhe se okopana perft tam, kjer so v semlji fisavke, s shivinsko kervjo polije, pa ne na gole korenine, sfer bi jim fhkodvalo, sato se mora kri s perftjo smefhati, ali pa med vodo politi, de pozhafh h koreninzam pride. Ravno tako dobro je rasfekljano meso, mesra ali staro usnje, tudi stolzhene kosti, parklji, rogovi, mertve zhbele in kaj taziga. Ravno tako do-

bro je k drevesam polivati pomije, ali vodo v kateri se je meso pralo. Vender blata ali gnoja is kuhinskiga lijaka nikar h koreninam drevesu ne devaj, ker je premozhen in drevju fhkodljiv.

§. 63.

Kako je drevesu pomagati, zhe ima v debelu sadershik rodovitnosti?

Zhe staro drevo she tako debelo in terdo fkorjo saredi, ali pa mu lastne veje tako leno delajo, de ga solnze ne more obfijati in mu lesa sadosti greti, ne more sadu roditi, ker musga ne more po lesu rozhno tezhi, in tistiga shivesha ki ga is korenin in is perja dobi, k rodovitnosti perpraviti. Sato malo, ali zelo nizh zvetnih popkov ne stori, in sadja ne rodi.

Takimu drevesu se kmalo pomaga: Zhe mu vso staro in mertvo kosho zhisto usamesh, in ga vezhkrat s vodo omijesh, tudi s suknam oplasish ali s metlo ometesh. Pa mu morash tudi tiste veje na solnzni strani vseti, ktere mu leno delajo.

§. 64.

Kdaj je v vejah sadershik rodovitnosti per drevji?

Zhe ima drevo toliko gostih vej, de se ne le med seboj tako topé, de jih solnze sadosti greti nemore, ampak musga komej les in perje

preshivi, in sato le lesne in perne popke nastavi, in tedaj sadja ni.

Tako drevo morash slo obresati, in veje poredkati, de solnze vse drevo od verha do dna dobro sgreje, in musga, ker ima menj vej mozhneji postane, de ne le les in perje redi, ampak tudi sadje rodi.

§. 65.

Kako je drevo is sraka sadershano sadje roditi?

Od sraka ali lufta in hudih vremen, je drevo od rodovitnosti sadja sadershano, ali tisti zhas, kader sa prihodno leto popke dela, ali ob zhasu zvetja, ali pa posneje. Koliko mras, sufha ali prevelika mozha sadju shkodva, vsak vé. Hudih vremen mi ne moremo odverniti, fkerbeti moramo drevju pomagati, de mu bodo take nevarnosti menj shkodljive.

§. 66.

Kako nepridno vreme rodovitnost drevja v popkih fkasi?

Vezhidel vse drevje tri tedne, in szer en teden pred kresam, in dva po kresu, pa tudi nektero pred, nektero posnej v rasti pozhiva, de tisti zhas musga (fok) ne shene v les, ampak ravná popke sa prihodno leto, in szer troje: zvetne, lesne in perne.

Zhe je tisti zhas prav toplo in tiho vreme, de se musga po vsem drevesu sa kosho sadosti

spari, in se k rodovitnosti perpravna stori, veliko zvetnih popkov is mladik poshene, is kterih bo prihodno leto zvet in sad

Zhe je pa tisti zhas dolgo deshevno, merslo vreme, ali zhe gorni mersel veter vlezhe, de se musga spariti nemore, ali pa zhe je taka sufha, de korenine dosti mozhe nimajo, in musge pomanjka, drevo nemore zvetnih popkov narediti, ampak poshene medle, lesene in perne popke, in pomladi ni zvetja, ne sadu.

Tega mi ne moremo odverniti, vender je to dobro vediti, ker bomo she o kresu is vremena vedili, ali bo sanaprej sadje rodilo ali ne. Tako bomo vedili, suho sadje sa prihodno leto perhraniti, ali pa ga prodati, zhe rodovitnost kashe.

§. 67.

Kako se na drevji zvetje fkasi, de rodovitnost sgubi?

- 1) Zhe sadno drevo pred zvetje pokashe kakor perje, mora kmalo vse zvetje odpasti, ker nima tiftiga potrebniga shivesha, ki ga fkos perje is sraka dobi. Sato se zvetje nemore sadoft isgoditi, in na lesu vrafti. Le takrat je upati, de bo zvetje ostalo in sadje sredilo, kader v perji zvete. Torej zhesfplje, ker vsako leto zvetó, pa le vezhidel bres perja, malokdej obdershe.

2) Zvetje se rado skasi in odpade, zhe nesmerno gofsto zvete, kar se posebno per mladih drevesih vidi, ker musga nemore vsiega zvetja, perja, in mladik s shiveshem saloshiti, in ga ohraniti, sato ga veliko odpade. Temu se pomaga, zhe en del zvetja potergafh, in le toliko pustifh, kolikor ga drevo preshiviti, in potlej sadja srediti samore. Tudi se mu pomaga, zhe mu tifti zhaf vezhkrat korenine s vodo salijesh, de bo musga v drevesu mozhnej gnala, in zvetje shivila.

3) Se zvetje skasi, zhe ob takim zhafu zvete, ker se savoljo nepridniga vremena k rodovitnosti oprafhiti nemore. Vfako zvetje, kakor hitro se is popka raspihne, ima she rodivni prah na zvetnih bunzhizah, kateri se kakor komej vidna megliza po zvetji sakadi, de v dno medene roshize pade, in jo rodovitno stori, kakor hitro kak veter zvetezhe drevo samaja, ali pa zhe ga zhbele od zvetu do zvetu prenafhajo.

Prav dobro storfih zvetezhimu drevesu, zhe ga nektere jutra, kader she rosa sgine, pomajesh, de rodivni prah k svojimu namenu pride. Zhe je pa ob zhafu zvetezhiga drevja dolgo deshevje, ali pa zhe gorni veter vlezhe, de se re-

divni prah na drevji sakaditi nemore, ali pa se v zvetji posufhi, je rodovitnost skashena.

Tudi topli jug zvetje posebno shlahtniga sadja ofmodi. Ravno tako shkodljiva sadnimu zvetju je jutranja megla, ktera is mozhernih dolin pride. Nobena rezh pa tako hitro zvetja ne skasi, kakor blisk, kateri tako srakovo kiflobo prezhudno naglo zhes zvetje rashiri, de prezej rijavo postane, in kmal odpade.

§. 68.

Kaj velikrat rodovitnimu drevesu sadje konzha, preden dosori?

Ako se ravno rodovitnost sadja v zvetji lepo pogodi, je vender she v nevarnosti, ker ga dolga sufha, ali obilna mozha, ali tozha ali pa rija skasi, in konzha.

§. 69.

Kako je v filni sufhi ali v veliki mozhi drevju pomagati?

V filni sufhi drevesam perlivaj. To pomaga drevesu ne le takrat kader zrete, de mu zvetje ne odpade, ampak tudi posneje, zhe je sadja polno, de mu musge ne smanjka, sadje preshiviti, in ga rediti. Nar potrebnejshi pa je sadnimu drevju, zhe mu je suho, takrat perlivati, kader zvetne popke sa prihodno leto dela.

Zhe pa v dolgim deshevji mozha drevju shkodva, kar se na perji posna, zhe rumeni;

hiti, kakor hitro se svedri, semljo nad koreninami okopati, de se nepotrebna mozha naglo sgubi, in se perst ofufhi, in solnze laglej korenine ogreje.

Velikrat tudi pomladanjski mras zvetju fhkodva, posebno sgodnimu shlahtnimu sadju, zhe po mersli nozhi gorak dan pride. Smersljina je pa le takrat fhkodljiva, kader jo solnze naglo otaja. Drevesu bofh pomagat, zhe mu senzo naredish, de se pozhasi ogreje. Tudi je dobro, smerslo drevo, po vejah in koreninah sjutrej, s vodo poshkropiti, de smersljini mozh odvsa-me. Tako se pomaga majhnim drevesam. Velikim drevesam pa v smersljini tako pomagaj: Sjutrej kader je smerslo, pred solnzhnim is-hodam sakuri na vertu velik ogenj, de bo velik debel dim po vertu, kateri bo drevje pozhasi otajal.

§. 70.

Kako se sadno drevje perfili, de nam po nashivolji roditi mora?

V novizh je snajdeno, de slednje nerodovitno drevo se lahko perfili, de mora zvetne popke narediti, zvesti in roditi. To se naredi tako le :

Sberi si na drevesu eno ali vezh vej, in jim do lesa dva palza od debela, okrog in okrog kosho prereshi, malo vishej pa ravno tako, potlej tisto kosho, ki je med sgornjo in spodnjo sa-

reso, na okroglo olupi, de se bo les vidil, kakor se na smreki vidi, kader is nje koshe kosar naredish. Zhe je veja kakor rozhnik debela, mora olupnik kak mesinz fhirok biti. Tako bo drevo, ktero je k zvetju perpravljeno, zvetje obder-shalo, lepsihi sad rodilo, in pred ko druge do-sorelo.

Zhe pa drevo takrat, kader mu lupik vsa-mesh, she popkov sa zvetje nima perpravljenih, tisto leto szer nemore zvesti, pa bo vender toliko zvetnih popkov perpravilo, de bo prihodnje leto vezh zvetja, ko perja in sadja polno.

Tudi se dado tanjke veje ravno tako kakor s olupkam, k rodovitnosti perfiliti, zhe se s mozh-nim motosam tako terdo preveshejo, de musga sa kosho tezhi ne more, dokler zvetnih popkov ne stori, ali pa zhe je drevo zvetlo, dokler ne dosori. Potlej pa se mora motos spet odvseti.

Urne mladike se tudi k rodovitnosti perfili-ji, zhe jih nasaj ali v stran sakrivish, nasdol ali v kluko poveshesh, kakor se per vinskih ter-tah shparoni delajo.

Mladimu drevesu, ktero savoljo preobilne musge le na raft in les shene, in sato zvetnih popkov storiti nemore, zhe ravno je she odra-sgheno, se k rodovitnosti pomaga, zhe mu pu-shash in szer tako le:

Prereshi s ojstrim vertnim noshem, skonza-

ma po vřim deblu od krone do korenin kosho do lefa, in vlezi ta rif tako, de bořh na drugi řtrani nehal, kakor ři sazhel. Tako se bo preobilna musga v deblu perdershala, in rano sazelila. Veje in mladike bodo pa nameřt obilne rařti, zvetne popke delale.

Nekdaj řo vertnarji tudi drevje tako k rodovitnořti řilili, de řo per drevesu ali v řklano korenino sagojsdo, ali pa v prevertano deblo lefen klin sabili. Tako se řzer drevo sa eno leto k rodovitnořti perřili, pa oboje je sa drevo možhno řhkodljivo.

Pa uzheni řkuřheni vertnarji tudi nove snajdbe, drevesa k rodovitnořti perřiliti, ne poterdijo in pravijo, de je drevesam řhkodljivo, zhe se mu preřherok olupik vsame, se veja ufufři, ino tako k rodovitnořti perřiljeno drevo kmalo opeřha.

V. Rasdelik.

Od bolesen řadniga drevja in njih sdravil.

ř. 71.

Ktere řo narnavadniřři bolesni per řadnim drevji?

Kakor se per vřih řhivalih na semlji vidijo mnogotere bolesni, ktere jim řhivljenje krajsřhajo ali pa konzřhajo, ravno tako řo řadne drevesa bolesnim podverřhene, ktere jih v rařti topé,

jim rodovitnost in shivljenje krajshajo, ali pa jih umore. Kakor pa moder sdravnik mora vse bolnesni per ljudeh posnati, zhe hozhe pomagati, ravno tako mora umen vertnar bolnesni drevja posnati, de mu bo o pravim zhasu pomagal in ga otel.

Narnavadnifhi bolnesni sadniga drevja pa so te le :

Rak. Trohljiv shlambor. Šmolika. Mana. Ofkrumbe. Mah. Šentij. Rija. Smersljina. Medljivost. Šuhost.

§. 72.

Kaj je rak, in kako se iszele?

Kader se drevesu po deblu, ali po vejah rijave ali zherne krašte pokashejo, in nadalje rapove bunke ali pa trohljive jamze naredo, ktere se po drevesu rasfhirijo, in smirej globokeje v les segajo, je gotovo snamnje, de drevo raka ima in je bolno.

Drevo to bolesen dobi, zhe se kosha na deblu tifti zhas, kader je musga tekozha, med letam kaj odere, ali obdergne in rani, zhe kdo s vosam vanj sadene, ali zhe se veje ena ob drugo plasijo, ali mu kdo v musgi veje obseka i. t. d. Tedej se musga iszeja in od sape in mozhe tako skasi, de les k' gnjilobi vname in ta se po vfm drevesu rasfhiri, zhe se mu kmalo ne pomaga.

To bolesen bofh tako osdravil: Isreshi s

noshem, ali isdolbi s dletam vef gnil in boln lef is debila noter do sdraviga, in rano s vertnim masilam samashi. Ako pa to bolesen na kaki veji najdesih jo gladko odreshi. Pa tega ne delaj poleti, ampak takrat kader musga ne te zhe. Zhe je pa ta bolesen v drevo she tako safhla, de se rakast lef nemore vezh zhisto isresati, je samujeno in drevo sgubljeno, ker bi se mu bilo o pravim zhafu lahko pomagalo.

§. 73.

Kaj je trohljivi shlambor, in kako je takimu drevesu pomagati?

Trohljivi shlambor je taka bolesen drevesa, de deblo v fredi tako isgnije, de drevo votlo postane in dalej trohni, zhe je ravno drevo po koshi in po sunajnim lesu sdravo in sadje rodi. Ta bolesen ni tako fhkodljiva, kakor rak, ker marfikako shlamborafto drevo dolgo sadje rodi, pa njegovo sadje ni tako dobro, kakor od sdraviga drevesa.

Ta bolesen ima svoj sazhetik narvezhkrat od napzhniga zepljenja, zhe se rana per zepljenji ne s volkam, ampak s perstjo samashe. Od tod pride, de se lef sazgne v skladu fufhiti, zhe ravno se kosha zhes saraste, oftane v fredi puhlo, in naprej gnije. Velikrat dobi drevo to bolesen, zhe se mu verh odlomi ali odreshe, pa se mu rana ne sazeli de od mozhe gnije.

Al pa zhe je bila korenina per prefajenji gerdo raszepljena, ali pa potlej od mišhi oglodana, gre gniloba od dna prot verhu po vřim drevesu. Sazhetik te bolesni je tudi velikrat zherv, ki se v les, zlo do zhrefla sajé, in drevo od sdoli proti verhu preluknjá. Taki zhervi se morajo umoriti, szer sazhne dervo od snotri gniti, zhmerljivo raste, in malo revniga sadja doneše. Umore se s dratam, kateri se do zherva v ljuknjo porine. V kateri ljuknji de je zherv, je lahko sposnati po sgrisenim lesu enakimu shaganju per shreli luknje ali pa pod drevesam.

Takimu drevesu se teshko pomaga, ker se bolesen pred ne posna, kakor kader she predelezh sajde. Vender samoreřh nekoliko pomagati, zhe mu per tléh deblo toliko v shlambor prefekash, de trohljivořt in zhervojednořt is nje-ga postersheřh, in mozho odpeljesh, de tako hitro naprej ne trohni, in de sadje rodi. Posebno s mladimi dreveszi je treba umno ravnati, de se jim kaka bolesen po nerodnim ne sařtavi. Torej drevja nikoli drugazh ne zepi, kakor po uku tih bukviz, in tudi vse rane v korenini ali v verhu vselej s voskam sazeli, de bořh sdrave drevesa sredil, ktere ne bodo shlamborařte.

§. 74.

Kaj je řmolika per drevzi in kako se řzeli?

řmolika je bolesen, kader drevo po koshi

zherno ali dimaſto perhaja, ali pa musga is nje-ga ſolsí, ſe kakor ſmola ſterdi, in grampaſto bunko naredi, kar s zhaſam drevo konzha. Ti bolesni je le koſhizhno ſadje podverſheno, po-ſebno marelize, breſkve in zheſhnje.

To bolesen dobi drevo, zhe v maſtni ali mozherni ſemlji, ali pa bliſo kake gnojnice ſtoji, ker musga leſne ſhilize preobilno napolni, de ſe ſagoſti in ſkasi. Tudi vzhaſih mras tako bolesen dreveſam napravi, zhe pomládi naglo pride ka-der ſo ſhe muſhevne, ſe musga ſterdi in ſkasi, de kakor zherna ſmola na koſho vùn pride, in gumbo ſtori. Tudi zhe ſe drevo poleti rani, de ſe mu leſne ſhilize potergajo ali odpro, de musgo ſolsí, ſe naredi ſmolika.

Takimu dreveſu, ſmolikaſto gumbo odreſhi do sdraviga leſa, in rano s zepivnim voſkam ſa-maſhi in obveſhi, de mozha in ſapa leſa ne ſkasi, tako ſe ſna drevo ſazeliti, obraſti in os-draviti.

§. 75.

Ali je mana tudi bolesen drevja?

Mana ali medena roſa, tudi meden pot imenovana, je drevju ſhkodljiva bolesen, ktera ſtori de drevo ne le tiſto leto malo ali zelo nizh ne rodi, ampak je tudi v prihodnim letu gotovo nerodovitno.

Mana ni drujjiga, kakor v med ſpremenjena

musga, ktera je bila namenjena sad shiviti, in sadne popke sa prihodno leto nastaviti. Zhe se pa skasi, se mora po perji ispotiti, kakor vidimo pomladanski zhas vezhkrat na hrushevim in jabelzhnim perji sjutrej méd v kaplizah, velikrat tako obilno, de se po perji zedi, zhe ga zhbéle in druge shivali pred ne popijó, preden ga solnze sgreje. To pa je drevesu slo shkodljivo, ker se ob nar boljshim zhasu, nar shlahtnejshi del rodovivne musge sgubi, in drevo sa prizhijozhe in prihodnje leto oslabi. Tudi perje potem she dolgo pikašto in kakor polimano ostané, de je veliko menj perpravno k prídu drevesa flushiti. Medena mana je tedaj drevju slo shkodljiva bolesen, zhbelaarji pa se je po neumnim veselé, in menijo, de jim od neba rofi.

§. 76.

Kaj so ofkrumbe na drevesu?

Ofkrumbe se potem sposnajo, kader kosha na drevesu sazhe od dna prot verhu dimna ali sajašta, szhasama pa hraštova in grampasta perhajati. Drevo neha rafti in medlí, tako dolgo de se ofufhi, zhe se mu pred ne pomaga. Tu bolesen dobi drevo, zhe v pusti semlji raste, in ga poletu vrozhina slo prepezhe, tako se mu musga skasi in bolesen naredi.

Hozhesh tako drevo szeliti, mu odreshi vso bolehno kosho do sdraviga lesa, in ga s vertnim

masilam obveshi. Vse drugo deblo pa pogosto s vodo vmivaj in dergni, tudi h koreninam perlivaj, in kar je mogozhe semljo sboljšhuj, tako se bo drevo kmalo osdravilo.

§. 77.

Ali je mah drevju fhkodljiv?

Mah je drevju tako fhkodljiv, de ga ne le nerodovitno stori, ampak szhafama tudi ufufhi, zhe ga slo prevsame, ker ne le narbolji musgo is drevesa ispije, in mu rodovivni shivesh is sra-ka odvsame, temuzh se tudi fhkodljive shivali in zhervi v njem sarede, in drevo posedejo.

Mah raste rad po drevesu, ktero v samokli semlji stoji, ali pa zhe je v satishji, de veter in solnze mokrote sprot ne posufhi. V deshevnikh letih se mah nar raji dela. Mah se tudi is svojiga semena po drevji safeje, in se po vfim vertu rashiri, kteriga veter is eniga drevesa na drugo prenese.

S maham porasheno drevo se mora narpred ozhstiti, ves mah po deblu in po vejah ostergati, in tiste veje vse odresati, ktere so s maham prevezh sagoshene, ali zlo skashene. Potlej se mora vse drevo po deblu in po vejah, vezh dni sapped s merslo vodo vmivati, in s kertzho ali omelam obdergniti, ali pa s flamnato metlo ofhvigati.

Narboljšhi pa je, zhe drevesa vsake tri leta

s apnam pobelish. To drevju dobro flushi, in szer:

- 1) Še vef mah na drevji naglo posufhi, in drugi srafti nemore.
- 2) Še s apnam salega gosenz in druge shkodljive shivali, ki se po ispoknjah sa kosho vgnedijo, pokonzha in umori. Tudi potlej dokler drevo po apnu difhi, metulji bliso ne pridejo, kateri gosenze saleshejo.
- 3) Taki belesh stori drevesam gladko kosho, ga pomladi, k rasti in k rodovitnosti veliko perpomore, in drevje per sdravji ohrani.

Dobro tedej storish, zhe vse sadne drevesa pomladi, kader musga nastopa, v suhim vremenu s apnam pobelish, kakor se hishe belijo, samo malo bolj gost belesh naredi.

§. 78.

Kaj je šentij na drevesu?

Šentij je bolesen, ktera ne sadene zeliga drevesa, ampak le eno ali pa vezh vej. Šentjava veja ne raste in ne rodi, ampak le nori, to je, kratke, prav koshate od drusih vej raslozhene mladike poganja, in je viditi, kakor gost germizh ali metla, ima bolj dimno sagorelo farbo, kakor druge veje, in nikoli ne rodi.

Ta bolesen drevesa szer ne ufufhi, pa mu vender rodovitnost smanjshuje. Sazhetik te bolesni je v lesu in njegovih shilizah, ktere je

nekdaj smersljina skasila, katerih musga ni premogla prav osdraviti, ker taka veja vezhidel na sdol vifi.

V taki bolesni se drevesu drujiga nemore pomagati, kakor vse sentjave veje mu zhisto per deblu odshagati, ali odsekati, in rane s vertnim masilam sazeliti.

§. 79.

Koliko fort je rija na sadnim drevji?

Ta bolesen se najde per koreninah, in per verhu drevesa. Zhe drevo v shelesnati semlji raste, sazhno ob velikim deshevji, male koreninze po konzeh rijaveti, potlej zherneti, trohneti in gnjiti, drevo dobiva rumeno perje in se posufshi.

Takimu drevesu ni drugazh pomagati, kakor zhe je she majhno, de ga hitro iskopash, in ga v koreninah perreshesh in drugam prefadish.

Zhe je pa drevo she odrasheno, mu odkopaj korenine in jih perreshi, s drugo perstjo safuj, in tudi mu nekaj vej vsemi, in pa mozho mu od korenin odpeljaj, zhe mu voda saftaja. Takó se bo drevo osdravilo.

V shelesnato semljo tedaj ni dobro drevja saditi. Posnal jo bosh iz pokufa ali is teshe, ker je veliko pesneji kakor druga perst, in zhe jo v mozhen ogenj denesh, se is nje teshka

shlindra naredi. Zhe pa tako semljo s drugo rahljizo smeshash, bo dobra sa drevje.

Po verhovji drevja se rija naredi, zhe po vrozhini naglo mersel desh pride, tedej perje, mladike in sadje dobi rijave pike, ktere drevju shkodvajo, ga v rafti mudé in sadje skasé, de kmalo obleti, ali pa ne prav in kasno dosori.

§. 80.

Koliko smersljina drevju shkodva?

Posimi malokdaj kako drevo posebe, ker je musga storjena. Le takrat kake mehke breškve, marelize ali zheshplje po simi osebejo, zhe po deshji ali po jushnim snegu, na naglim tako hudi mras pride, de se po nozhi na mladikah led stori, po dnevu pa se spet od solnza otaja. Slo shkodljiva je smersljina jeséni in pomládi, kader je musga tekozha, in drevo v rafti. Kaderkoli v jeseni v toplim vremenu, she sele ne in raftne mladike drevesa na naglim kak hudi mras pohiti, dokler she niso v lesu vterjene in sa simo perpravljene, takrat tekozha musga po tanzih mladikah smersne, in drevo oslabi, ali pa se posufhi. Ravno tako je pomladanjska smersljina shkodljiva, vender le tistim sgodnim drevju, ktero v prvi toploti sgreto, kmalo sazhne berst poganjati. Zhe se pa hudi mras poverne, tekozha musga v zvetji smersne, in drevo po berstu ali zvetji osébe, de se mu

rodovitnost skasi, in rašt samudi, ali se zelo posufhi, zhe se mu ne pomaga.

§. 81.

Kako se drevje smersljine obvarje?

De bošh drevje jesenske smersljine obvarval, tistim mladim drevesam, ktere navadno ne nehajo rasti, in se jim perje ne obleti, dokler jih mras ne pofili, kakor hitro se je smersljine bati, varno perje potergaj, vender ne vfiga na enkrat, ampak vsaki dan ga nekoliko od sdolej prot verhu osmukaj, s tem bo shivesh is sraka drevesu smanjshhan in odvset, de neha rasti, in musga se sterdi v lesu. Tako se drevo pred mrasam uterdi, in sa simo perpravi, de mu mras ne shkodva.

Ako tega ne storish, ti bo perva jesenska smersljina veliko mladih drevesz, ktere imajo velik stershen, mlad rašten les, in dolgo tekozho musgo, po verheh poshkodvala ali konzhala.

Zhe je po simi osebeno drevo she mlado in možno, ga she s tem obvarvash, zhe mu semljo nad koreninami s suhim gnojem obloshish, kteriga pomládi prezh vsemi, rane in spoke mu s smolnatimi saplatami, sape in mozhe obvarvaj, in kar je osebeniga po vejah ali po deblu, pomladi vse obreshi.

Pomladanjske smersljine drevje obvarjemo, zhe ga v musgi in rasti toliko sadershimo, de

sazhne posneje gnati, to je takrat, kader se ni vezh nevarniga mrasa bati. To se sgoti, zhe okoli tistih dreves sgotniga sadu, ktere po navadi svoje natore, musgo sasheno, kakor hitro sima odmakne, ledu ali snega na debelim natlazhimo, de korenine dle zhafa mersle ostanejo, in posneje musgo sheno. Tudi je dobro takim drevesam s flamo, s smrezhjem ali s kako drugo rezhjo senzo narediti, de jih sonze presgotdoj ne spari in musge ne stopli.

Mlade shlahtne drevesza s maham ali flamo poviti, de bi se smersljine obvarvalo, pravijo de ni dobro; sato ker mah in flama mozho v sebi dolgo zhafa dershi, ktera je drevju vselej shkodljiva. Drevo pa na suhim vetru in na prostim sraku veliko loshej smersljino prestopi, kar naf shkufhnja uzhi.

§. 82.

Kaj je s osebenim drevesam floriti?

Zhe je kako drevo po simi poseblo, ga do prihodne pomladi per miru pustli. Zhe je pomladanjska smersljina drevo poshkodvala, mu perje ali zvetje posmodila, mu hiti pomagat. Vari ga narpervo pred naglo sonzhno toploto po smersljini, ktera mu vezh shkodva, kakor mras. Sato je dobro, zhe je mogozhe de osebenim drevesu senzo florish, zhe ti jasni dan sonzhno toploto osnanuje. Shkufhnja uzhi, de

zhe bolj pozhafi se smersljina otaja, menj je drevju shkodljiva. Tudi bofh takimu drevesu dobro storil, zhe ga enkrat s merslo vodo povejah oblijesh, ali poshkropish, preden ga solnze isgreje, voda bo shkodljivo smersljino is drevesa potegnila, in vso nevarnost odvernila.

Zhe so drevesa velike, de jim s vodo in senzo nemorefh pomagati, skufi sjutrej sgodej s gostim dimam, pozhafi smersljino na njih otajati.

Pomladi dobro drevesa preglej, in zhe vidish ktero osebljeno, mu vse osebene mladike in veje, do sdraviga lesa zhisto odreshi, ktere se sposnajo, zhe imajo dimno kosho, rijavi ali ruzdezhkasti les, in suhe shilize.

Zhe je drevesu vfa kosha osebla, les pa vender sdrav ostal, mu zlo mertvo kosho vsemi, in s vertnim masilam vsega pomashi. Potlej mu veje prav na kratko perreshi, in per koreninah perft sboljshaj, tako se bo spet obraftlo.

§. 83.

Kaj je medljivost drevja?

Medljivost drevja je, kader drevo sazhne medleti, de neha rafti, perje se sazhne rume-niti, in szhafama se popolnoma posufhi, zhe se mu o pravim zhasu ne pomaga. De se pa takimu drevesu pomaga, je treba vediti, od kod njegova medljivost pride.

Zhe so korenine na vertu, ali per njivi kaj sroviga, ali shivinskiga gnoja dobile, ali do kake gnojnice dosegle, takimu drevesu ni vezh pomagati, ker je she vsa musga skashena.

Zhe drevo stoji v mesini (v mozherni semlji), mu po skopanih grabnih preobilno mozho odpelji. Zhe je prevezh na subim, mu perlivaj. Ako so mu podgane ali misli korenine oglodale, mu jih obreshi in samashi, tudi semljo satlazhi in nekej vej poreshi, tako se mu she pomaga.

§. 84.

Ktero bolesen imenujemo fuhosi?

Šuhosi drevja je, kader se drevo od verha doli sazhne sufhiti, in od leta do leta bolj peshati. Zhesdalej mu vezh mladik vsahne, vedno menj rodi, in mu tudi sadje in perje pred pravim zhasam odpade, dokler se popolnoma ne posufhi, zhe se mu pred ne pomaga.

Sazhetik te bolesni je narvezhkrat v koreninah in v semlji. Zhe je divjak v pušti semlji rastel, in neprefajen prezej tam zepljen bil; je zelo svojo serzhno korenino, naravnoft v mertvizo gnal, de malih fisavk in rodovitnih koreninz ni storil, sato se mora sufhiti, kader njegova serzhna korenina v globoko terdo mertvizo ali do skale pride, kjer shivesha ne dobi, zhe nima dost postranskih koreninz. Takimu

drevesu se pomaga, zhe se mu nove korenine store, kar se tako le sгоди:

Odkopaj mu mertvo perst od korenin, dokler nar delj moresh, potlej koreninam v vezh krajih olupik vsemi, kakor se olupik vejam vsame, de se k rodovitnosti persilijo. Glej §. 70. Potem koreninam prav dobre persti persuj, in tako perlivaj, de bo zelo poletje smiraj vlashna perst, vsemi mu tudi nekaj vej prezh, in vse to stori pomladi. Tako bo drevo tam kjer so mu bili olupki vseti, veliko novih koreninz naredilo in se v koreninah pomladilo, bo lepo rastle in she dolgo rodilo.

Pa ne le bolnim, ampak tudi sdravim drevesam, zhe imajo malo korenin, se na tako visho veliko pomaga.

§. 85.

Kako se drevesa v sdravji ohranijo, in bolesni obvarjejo?

Kdor hozhe sdravo, terdno in dolgo rodovitno drevje imeti, mora sadne drevesza she od sazhetka tako rediti in oskerbovati, de jim ne bo perloshnosti k bolesni dajal, ampak jih v sdravji ohranil.

Satorej ne ifhi po hostah pertlikastih divjakov sa svoj vert, kteri savoljo slabih malopridnih korenin radi bolehajo, ampak drevesza fi is pe-

šhek sredi, de bodo dobre koreninze, sdravo musgo in lepo raft imele.

Kar bošh zepil, ne mashi s ilovzo, ampak s volkam, in kjer odreshešh in drevo ranish, sazeli s vertnim masilam, de se v les kaka bolesen ne vlese, ktera bi drevo konzhalo, kader bi nar bolje roditi imelo.

Trebi drevje svešto vsako leto, ne daj de bi ga kaka bolesen posedla, in stori vse tako, kakor te té bukvize uzhe, bo vert poln lepih sadnih dreves, k velikimu veselju in obilnimu dobizhku, tebi in tvojim otrokam.

VI. Rasdelik.

Od shival, ki so drevju škodljive.

§. 86.

Ktere shivali so drevju nar bolj škodljive?

Nar nevarnejši sadnimu drevju, in škodljive shivali so: Sajzi, mišhi, gofenze, tízhi, kebri, mravlje, lesne ušhi, osé ali seršheni, in vezh tazih, ktere v drevji ali shivesha ishejo, ali v njem svojo mlado salego delajo, de drevju škodvajo ali ga konzhajajo.

§. 87.

Kaj saž drevju škodva?

De saž drevesam škodo dela, vsak ve. Posebno v hudi simi saž vse mladike drevesza,

narrajshi pa jablane in hrufhke zhiſto objé. Tudi velike debla, ktere imajo gladko kosho vzhafi tako ogloda, de se tefhko vezh obraſtejo, ker ſajzhja kakor tudi kosja flina je nar hujſhi ſtrup ſa drevje.

Torej je treba mladike ſadniga drevja, ſkerbno pred takim ſhkodljivzam varvati. Nekteri po ſimi mlade dreveſza v flamo povijajo, de jih pred ſajzi obvarjejo, pa to ni pridno, pod flamo v ſimſki mozhi drevo rado poſebe. Boljſhi je bodezhiga ternja okoli dreveſ navesati, de ſajz bliſo nemore. Nar boljſhi pa je dreveſa ſ apnam namasati ali pobeliti. Pobeleniga dreveſa ſe ſajz nikolj ne loti, in drevo tudi lepſhi raſte.

Zhe je pa kako drevo ſajz ogrisel, mu naglo rano iſreſhi, in ſ vertnim maſilam ſazeli, ſzer ſe bo leſ dalje ſuſhil.

§. 88.

Kako ſo miſhi drevju ſhkodljive?

Miſhi ne le vſejane peſhke vzhafi vſe zhiſto poſhro, ampak tudi odrasſhenim dreveſzam v vertni ſholi korenine tako pogrifejo, de pomladi vſe opadejo in vezh ne raſtejo. Podgane pa tudi vzhafi zlo veliko drevje, poſebno zhe je bliſo poſlopja, tako po koreninah ogrifejo, de ſe mora poſuſhiti. Kako majhno ſhlahtno drevo tako obvarvaſh, zhe okoli njega nagoſtim

besgovih kolizhev nabijesh, katerih misli in podgane savoljo grenkote nikoli ne prejedo.

§. 89.

Kako se dado gosenze konzhati, ali faj smanjshati?

Koliko gosenze drevju shkode store, vsake, ker perje in zvetje tako objedo, de ne le drevje v rasti ustavijo, ampak sa tisto in prihodno leto nerodovitno store. De bi to shkodljivo shival konzhati ali faj kaj smanjshati samogli, je treba faj nekoliko njih sorte posnati, katerih je vezh ko 40 plemen ali sort snanih. Narhujshi gosenze saleshejo v veliki obilnosti nekaki neletezhi metulji, kateri okoli Vshsvetih issemlje pridejo, in po deblu v drevje slesejo, in po zvetnih popkih po samizh salego spravijo, is ktere se pomladi majhni zhervizhi isrede in zvetje narpred konzhajo, potlej pa se po perji na milijone raslesejo. Drugi metulji svojo salego v jeseni v perje sapredejo, is ktere se gosenzhize kader je drevje she seleno, isleshejo.

She drugi metulji narede salego jeseni po mladikah na drevji, de se vidi kakor sreberni perstan s svetlimi jagodami, ktere se okoli §. Jurja oshive.

Narvezh metuljev pa stori mlado salego sa kosho, in po spoknjah ali shpranjah starih drevet, ali pa med rogovilami po vejah.

Veliko je metuljev, kateri svojo salego isre-

de v semlji. Veliko pa je tudi tazih, de sbe le pomladi po perji svoj sarod nastavijo, in sadju slo shkodvajo. De bosh kar je mogozhe drevje pred takim shkodljivim shivalim obvarval, morash:

- 1) Vfako leto drevje zhisto otrebiti, in staro fkorjo oftergati, de ne bodo metulji tako lahko salege vanjo naredili, in drevje bo sdravo.
- 2) Pobeli vse odrashene drevesa s apnam katero bo vso gosenzhno salego po deblu na enkrat konzhalo, in metulje odvernilo, de v apneno drevo nikoli ne bodo salege delali.
- 3) Je dobro, zhe v jeseni okoli dreves semljo okopash, tako bo tistih gosenz salega vezhidel konzhana, ktere se v semlji godé.
- 4) Bosh veliko shkodljivih metuljev konzhal, zhe tiste drevesa, ktere so poleti gosenze zhisto objedle v jeseni od Š. Lukesha do Š. Andreja s popirjem preveshesh, in tisti popir s tizbjim limam vezhkrat namashesh. Pa gole koshe drevesa nikoli ne pomashi, to bi drevju shkodvalo. Tudi s predivam, dokler je suho vreme, je dobro, deblo rahlo oviti, de se metulji noter sapletejo in v drevo nemorejo.
- 5) Tudi bo gosenz menj, zhe metulje lovish in konzhash kakor moresh. Svezher jih najdesh po vertnih roshah, in jih lahko

pomorish. Ponozhnih metuljev pa lahko polovish, zhe po nozhi v laterni luzh postavish, in okoli luzhi limanze ali kake mastne mreshe nastavish, de se s perutnizami primejo.

- 6) V jeseni in pomladi drevje vselej dobro preglej, de bofh gosenzhno salego saterl, kterokoli po savitim suhim perji, po mladikah ali po deblu sagledash, odreshi in na ognji foshgi salego, preden se gosenze po drevji slesejo.
- 7) Zhe so se pa she gosenze po drevji slesle, vsak vezher posno in sjutra j sgodej veje potrefi de bodo odpadle, pa spodej kaj pogerni de jih vjamesh in pomorish.
- 8) Nobena rezh pa gosenz bolj ne smanjsha in ne pokonzha, kakor nektere ptize, ktere so she od Boga v to namenjene. Ti pridni varhi sadnih vertov so: Velika in mala sniza, mnishzhek, plesovz, berkljes, detol, pogorelzhek, tashza, penza, in vezh tazih tizhkov, kateri od zhervov shivé in drevesa od gosenz trebijo. Sato v tistih vertih, kateri so bliso hoste, kjer je dosti takih tizhev, gosenze nikoli drevju veliko ne fhkodvajo. Tam pa, kamor taki tizhi ne dojdejo, gosenze zele verte konzahajo. Ni tedaj prav take tizhke, kateri so nafhi

veliki dobrotniki, loviti, in jih moriti. Še le pervaditi jih moramo v verte, de nam bodo bolj drevje od gofenz ozhifili. Hvaliti moramo Boga, ker je nam take pridne shvalize vstvaril bres kterih bi se gofenze tako pomnoshile, de bi mi pazh malo sadja okufili, kar bi ga gofenzam ostalo.

§. 90.

Kteri tizhi sadju shkodjejo?

Kakor so nekteri tizhi v sadnim vertu dobri in pridni, ker gofenze in druge shkodljive shivali po drevji obirajo, so vender nekteri tizhi drevju vezh ali menj shkodljivi. Taki so: Shvishgavz ali gimpel, dlesk, shinkovz, kof, fhoga, vrana in vezh tazih sadnih shkodljivzov.

Shvishgavz in tudi dlesk posimi in pomladi, breskvi, marelzi, zheshnji in tudi drugim drevju tako zhisto zvetne popke obereta, de potlej nima kaj zvesti.

Shinkovz pa zheshpļjevīm drevju, kader odzvetē, slo shkodva, ker sadne bunzhize po versti obira in jē, veliko jih savershe, ker je malo ktera sanj, torej veliko sadja konzha. Koliko kofi, fhoge in vrane sadju shkodvajo, je vsakimu snano. Takih shkodljivih tizhev ni treba po vertih terpeti, ampak loviti in streljati jih. Njih gnesda se morajo poiskati in

pokonzhati, de se njih fhtevelo smanjšha in sadje obvaruje.

§. 91.

Kako so kebre sadju fhkodljivi?

Vfakimu je sadoft snano koliko fhkodo kebre drevju store. Kakor hitro so kebre pomladi sparjeni in rodovitni storjeni kmalo v semljo slesejo in veliko salege store, is ktere po solnzni toploti oshivljeni zhervizhi pridejo, in se po semlji na vse kraje raslesejo. Ti beli zhervi, kakor jih vfak posna tri leta v semlji shivé preden vse v letezhe kebre spreminé, in grosno veliko fhkode store, ker spodjedajo ne le shito in vse seljšha, ampak tudi ogledajo in spodjedo zele korenine mladim dreveszam, de se morajo posufhiti. Satorej je dobro, de se letezhi kebre, kakor hitro se perkashejo, kar je mogozhe konzhajo. Škerbno jih tedaj vselej sjutraj sgodej, dokler so okorni, is drevja trefi, in v posode poberi. Potem jih popari, ali v vodi vtopi, in roshe s njimi pognoji, ali pa istrohnjene okoli mladih dreves potrefi, in zhuda lepo bodo rastle.

§. 92.

Ali so fhe kaki drugi keberzhi, de drevju fhkodvajo?

Šhe drugi majhni keberzi so, ki drevju fhkodvajo. To je neka majhna shivaliza, veli-

ka kakor pshenizhno serno, plavkaſto selene, ſvetlezhe farbe, kakor ſhpanſka muha. Dolgonòſ ſe ji pravi, ſato ker ima dolg rivzhek v ſhkarjize, s katerim raſtne mladike na mladih dreveſzih odgrise, de odpadejo. To pa dela po ſvoji natori ſavoljo ſalege. V mehko mladiko ali v raſten zepizh s rivzhikam jamizo ſverta, in potlej tako majhen jajzhik noter ſneſe, de ſe komej vidi, potem pa ſpodej mladiko odgrise de na tla pade. Is te ſalege kmalo ſleſe zhervizhek, kateri is mladike ſhivi dokler is nje v ſemljo ne ſleſe, in prihodno pomlad letezh keberzh na dan pride. Šnize tudi takih ſhkodljivih keberzhev poiſhejo in pokonzhajo, ſato nekteri miſlijo, de ſnize raſtne mladike pomladi odklujejo, ſato ſe zhes nje pokrividim jeſe.

Ker pa ti dolgonofni keberzhi mladim poſebno v novo zepljenim dreveſzam veliko ſhkodo delajo, ker jim narlepſhi mladike pogrifejo, jih je treba ifkati in moriti. Le preglej vſe perje po dreveſzu, in kader ga ſagledaſh, de na peresu ſedi, naglo podſtavi klobuk ali drugo poſodo, ſzer ſe prezej na tla verſhe kakor ga pogledaſh, vanj ſaſopeſh, ali roko prot njemu iſtegneſh in ſe v travo ſkrije. Odgrise ne mladike poberi in ſoſhgi, de bo drugo leto menj takih dolgonofnih keberzhev, kjer boſh ſalego konzhal.

§. 93.

Kaj mravlje drevju shkodvajo?

Koliko shkode mravlje posebno sladkimu sadju store, je vsakimu snano. Marelize in breskve nazhnó in svotlijo. Pa tudi zvetje skase, in zelo mehke rastne mladike od shlahtniga drevja sladkih plemen poleti oglodajo, de rapasto postane. V zhasih drevo tako posedejo, de nerodovitno postane. Zhe se pa pod koreninami vgnedijo, ga zlo konzhajó.

Mravlje je tedaj treba is verta spraviti, in jih nikdar per sadji ne terpeti. Zhe tedaj mravljišhe najdesih, ga s lugam polij, ali pa s kropam popari. Nar hitrejšhi pa jih pomorišh, zhe jim medeno ali zukrafto vodo s podashnam smeshano v kaki posodi pod drevo postavish, in na enkrat bodo mertve ktere bodo to pokufile. Pa to stori takrat, kader zhbele ne lete, sfer bodo tudi one po smert tje prishle.

§. 94.

Kaj so lesne ufhi?

Lesne ufhi so sfer majhne, pa sadnim drevju slo shkodljive shivalize, kterih je fila veliko plemen, in se naglo na milijon sarede, in po mladikah in verheh shlahtnih drevesh posebno po breskvah in zheshnjah rashirijo in musgo is perja in is mladik tako spijó, de se

perje svije, in mladike rasti nehajo ali pa se posufhe.

Kakor hitro sagledash, de so se na drevesu ufhi saredile, tisto perje, kjer se rede, rozhno potergaj in pohodi. Zhe so se pa she delezh po vejah in mladikah rashirile, morash vse ufhi vo perje in mladike v mersli vodi umiti in s kertazho ali s fhetjo odergniti, in sfer vezhkrat, de vse ufhi odpravish.

Narboljsihi pa je, zhe is tobaka in shajfnize mozhen lug naredish, in vse ufhive mladike vanj pomozhish, ali s njim pomashesh, tako bodo vse ufhi na enkrat poginile, in drevo bo spet lepo rastlo.

Take ufhi vzhafih tudi tista voda pomori, v kateri se je krompir kahal. Tudi flanamurja ali pa fajafta voda je sato dobra. Zhe eno ne pomaga skufi drugo, ker vsako pleme lesnih ufhi se s drugo rezhjo spravi in pomori.

§. 95.

Kaj ose in fersheni sadju fhkodvajo?

Ose in fersheni drevju ravno nizh shaliga ne delajo, vender srelo sadje slo poshkodvajo, ker marelize, breskve in shlahtne zheshtlje in sladke hrushke nazhnejo, svotlijo in snedo, in tako nam sadni perdelik pomanjs'hajo. Tudi te fhkodljive shivali je treba pomoriti in njih shtevilo smanjs'hati. Ishi njih gnesda in konzhaj

jih. Zhe se pa v kako drevò v shkodo navadijo, se morajo v steklenize ali flashe poloviti, ktere so snotraj s medam pomasane, in na dnu vodo imajo. Sgorej skos osek vrat noter pridejo, in vtonejo.

Zhes to je she veliko drugih, drevju ali njegovim sadju shkodljivih shivali, in nevarnih sovrashnikov in shkodljivzov, ne le is podnebja, ampak tudi posebno domazha shivina, in vzhasih tudi hudobni ljudje.

Sato se mora drevje pred vsm shkodami, in nevarnostmi, kolikor je mogozhe obvarvati, ograditi, ali mu o pravim zhasu pomagati, in vedno sanj skerbeti.

VII. Rasdelik.

Od pertlikovzov *).

§. 96.

Kaj in kakshni so pertlikovzi?

Pertlikovze imenujemo tiste drevesza, ktere so she ali od natore majhne postave, ali jim

*) Kdor ima dosti semlje, prav stori, zhe si veliko visokiga drevja v svoj vert safadi, ker tako drevje s majhno fireshbo veliko sadu rodi, in tudi trave pod njim sa shivino srafe. Pa kuhinške selishta pod visokim drevesi savoljo velike fenze in nepridniga svapu ne rasejo dobro; satorej, kdor malo semlje ima, in na enim vertu skupej sadniga in selniga perdelka k shiveshu potrebuje, bolje stori, zhe svoj kuhinški vert

mi s obresovanjem in s drugo opravo na visoko gnati ubranimo, in po naši volji k rodovitnosti perfilimo. Take so marelize, breskve, mandeljni in shlahtne višnje, pa tudi hrushke, jabelka, zhefhlje in zhefnje, zhe so na take divjake zepljene, kateri imajo nisko raft, in se s umnim obresovanjem perfilijo niske per tleh v taki podobi ofati, kakorfhne imeti hozhemo, ali kakorfhne so sa tisti prostor, kjer imajo rafti, nar bolj perpravne. Per sidovih, stenah in plankah je dobro raspenjakov ali shpalirjev, to je takih pertlikovzov sarediti, katerih vejze so redko na dve strani po remelzih raspete. Po oglih vertnih krajzov bodo turnzhaki ali piramide lepo stali, ki so na okroglo v podobo turnizha ali shtule obresani. Ob vertnih stesah je prav zhe se safadé kotlaki, ki so na obrozih srejeni, ali pa kronaki, ki so v gofsto krono ali

---

s niskim drevjem: s pertlikovzi (Zwergbäumen) safadi, ki menj fenze delajo, in selihem ne fhkodvajo, sadja pa vender obilno rode.

Tudi tiste profstore per poflopju ob stenah in sidovih, kjer visokim drevju rafti ne gre, je dobro s pertlikovzi obfadi, posebno tistih plemen shlahtniga fadu, ki is ptujih deshel pernefene le v savetji in obilni toploti dobro store.

Ker pa je dofi tudi takih ljudi pofebno v mestih, ktere drevje vefeli, in fadje ljubijo, pa semlje in vertov nimajo, fi snajo drevcfz srediti, ktere na majhnim profftoru v pofodah na okni ali kjer fi bodi sgodej shlahtno fadje rode.

Takih shlahtnih drevcfz tedaj, pertlikovzov in pofodovzov fi sarediti, in jih k pridu in vefelju v rodovitnosti ohraniti, kakor tudi fleherno fadje k mnogimu pridu obrazhati, de vezh odrine, bo tukej poduzhenje v naslednjih rasdelkih popifano.

kuglo obresani, kakoršhna podoba koli komu bolj dopade.

§. 97.

Kako in kam se morajo pertlikovzi zepiti?

De pertlikovzi ne bodo možhno kvishko gnali, in se s obresovanjem loshej nisko obdershali, jih moramo s shlahtnim zepizhi prav nisko per tléh na divjake majhne postave zepiti, in szer jabelka na paradishke — ali shentjansheve jabelzhka, hrushke na kutne, ali v glog (beli tern) zhesfhplje na zimbare, zhesfhnje na gojsdne vishnje ali indijanske mahalepe, ki jih na Krasu reshelike imenujejo, breskve na mandeljne, na kreheljne ali pa na lastne divjake, marelize pa zepi v kreheljne, v zimbare ali pa v marelizhne pishkurje, neshplje v kutne ali glog. De bo pa tako zepljenje dobro storilo, je narbolje, zhe marelize in breskve s popkam, drugo sadje pa kakor bodi, zepish, kar je bilo she od 16 do 25 strani popisano.

§. 98.

Kaj je per obresovanji pertlikovzov sploh vediti treba?

Ni teshjiga dela v vsih vertnih opravkih, kakor pertlikovze prav obresovati, ker k temu je treba veliko snanja natore in lastnost vfiga drevja, szer se kmalo vezh shkode kakor prida stori. Kdor tedaj hozhe pertlikovze umno ob-

resovati, mora posnati zvetne, lesne in perne popke, in raslozhiti rodivne, lesne in vodene mladike, pa tudi vediti: is kterih popkov bodo perne vejze, is kterih pa rodivne shibize k pridu prihodniga leta raffe. On mora vediti, kako se drevesa ene ali druge podobe, ene ali druge sorte sadu prav obresujejo, de perjetno podobo storé, obilno rodé in sdrave oftanejo. Vse to pa se teshko s besedo pove ali s popisvanjem poduzhi, ampak loshej is vidniga dela modrih vertnarjev, kterih pa je malo, in is rasumne skufhnje saftopi.

Kdor pa vender hozhe in sheli pravi sapopadik od umniga obresovanja pertlikovzov imeti, mora :

- 1) Drevo, preden ga obresuje, dobro ogle dati in preudariti. Zhe ima bolji semljo, vezh korenin in dosti prostora, vezh lesa se mu pusti, in bolj na dolgo mora obresano biti.
- 2) Nizh se ne sme bres vsroka in premilika tje v en dan odresati. Vsak popek in sledna vejza mora svoj namen imeti. Sraven zvetnih popkov se mora vselej kak perni pustiti, de zvetje prezej po perju is sraka shivesh dobi, in nar konznhni popek mora lesni biti, de nova mladika is njega israfe.

- 3) Kader kolj se mladika perreshe, se mora nosh vfhtriz popka od sad nastaviti, in sprekama odresati, de enmalo nad njim vun pride. Tako bo mladika, ki is popka poshene rano gladko sazelifa, de se drugo leto ne bo posnala. Ako se pa drugazhi in vishej popka odreshe, oftane suhi tumpek, kteri podobo drevesa kasi, in rastvu veliko fhkodva.
- 4) Kader obresujesh mlade drevesza pervo, drugo in tretje leto jih globoko na dva, tri ali fhtiri popke perreshi, de nisko per tléh vejze store, in lepi pertlikovzi oftanejo. Zhe pa is napzhniga vsmiljenja lepe verhne mladike zele ali dolge pustish, bo drevo le na kvishko gnalo, spodej pa golo oftalo, in neperjetno podobo storilo, kar se teshko vezh popravi.
- 5) Mladim pertlikovzam se mora she s pervim in drugim obresovanjem taka podoba dati, kakorfhna je sa tisti kraj perpravna, kjer bodo drevesa rasle, kakor so bile she v §. 1. imenovane. Satorej se morajo mladi pertlikovzi prav fkerbno obresovati, ker le tisti popki se smejo pustiti, kjer so mladike in veje potrebne, vfi drugi pa se morajo odresati.

- 6) Odrašheniga pertlikovza obreshi, kakor ti njegova raft kashe, zhe mozhno na les shene, mu pusti dalji mladike in vezh vej, sfer bo le lesne in vodene mladike gnal, ne pa rodil. Zhe ga pa premalo obreshesh, bo le na kvishko rafel, in od spod medlel.
- 7) Zhe obresujesh stariga pertlikovza, ostershi nar pred staro skorjo zhisto po njem, in otrebi suhi les, pa tudi rakaste rape in suho trohljivost po deblu s dletam isdolbi, potlej mu gladko poshagaj vse tiste veje, ki so pregoste, nepridne in nerodovitne, potem ga she le sazхни po mladikah obresovati in krajshati na 3, 4 ali 5 ozhes, kakor natora drevesa potrebuje, od sdolej prot verhu.
- 8) Kader pertlikovze obreshesh, jim vse rane po deblu in vejah s vertnim masilam, od kteriga je bilo she v pervim delu §. 35 rezheno, skerbno samashi, prav dobro pa drevesam storish, zhe jim she tudi vse ranize po mladikah s raspushenim zepivnim voskam s penselzam samashesh, de musga vun ne svapi, in srakova kifloba lesa ne kasi.

§. 99.

Ali se smejo vsi pertlikovzi enako obresovati?

Kakor ima vsake forte drevje druge lastnosti, tako vsake forte pertlikoviz drugazhno ob-

resovanje imeti hozhe. Hrushke in jabelka imajo slo enako natoro v rasti in rodovitnosti, satorej ni veliziga raslozhka med njimi v obresovanji; ali zhesfhplje in zhesfhnje, posebno pa breskve so filno nevfhezne v obresovanji, nektere njih fort nosha zlo ne terpé. Vsi pertlikovzi koshizh-niga sadja grosno radi obilno rodé, sato nastavijo po dva zvetna popka vkupej in v sredi eniga perniga; takim se sme majhno odresati, vzahfih je pa zela mladika polna perprave sa zvet, in le nar verhni popek je perni; takim se ne sme nizh odresati, ker zvetje bres perja odpade, ki mu shivesha is sraka manjka.

§. 100.

S zhem se pertlikovzi obresujejo in trebijo?

Od nekdej je bila navada per obresovanji dreves velke veje s vertno shago gladko odsneti, male mladike pa s savitim vertnim noshem porosovati; vnovizh pa so snajdene ojsre vertne kleshe, kakorsihne vidish na tablizi Nr. 4, s kterimi, zhe so mozhne storjene, se ne le mladike, ampak tudi she debele veje prav rozhno in perpravno odshipnejo. Nepotrebne popke in novo pognane nepridne mladikize pa nar loshej s nohtmi poshípljesh. Obresani mladi pertlikovzi po navadi malitavna in roshnizveta velikonoviga bersta po vejah in mladikah poshenejo, kteri se mora prezh obrati, preden mladike stori,

ktere so nepotrebne, sfer drugim potrebnim shivesh kraté, in drevesu podobo kasé. Ker bi drugo pomlad take nepridne mladike, in nerodne vejze mogle poresane biti, jih je bolje v sazhetku k pridu drevesa sadushiti, kakor v nemar puštiti. Satorej je dobro pertlikovze vezhkrat ogledati, in nad njimi ob pravim zhasu perresovati, odshipati, ali kakor bodi popravljati.

§. 101.

Kdaj je nar boljje pertlikovze obresovati?

Od jeseni, kader perje od drevja odpade, do pomladi preden musga sazhe tezhí, se sfer kader bodi smejo pertlikovzi obresovati, pa vender je nar boljshi skushnja to storiti, kader she veliki mras neha, ker mras in simska mozha v novo storjene rane nekaterim obzhutljivim drevesam tako shkodva, de potlej medlé, ali pa se posushé. Zhe pa slednjo ranizo obresanimu drevesu, kakor je bilo sgorej v §. 3. 8. perporozhenó, samashefh, je ravno tako dobro jeseni in posimi, kakor pomladi pertlikovze obresovati,

§. 102.

Kako pertlikovze pervesovati?

Kakor potrebno je, pertlikovze umno obresovati, ravno tako je treba dobro vediti, jih prav pervesovati, de perjetno podobo store, lepo rasejo, in obilno rodé. Zhe pervesujesh raspenjake v shpalir, morash jim rogovilize in druge

vejze, kar je mogoče, na obé strani perpogno raspeti, in s bukovimi tertami pervesati. Ker pa slednje drevo po svoji natori v tiste veje in mladike, ktere ravno kvishko stojé, nar vezh musge v rast shene, ne pusti obení mladiki naravnost rasti, temuzh rasedi jih umno po remeljzih, de bodo vse bolj rastne nasdol savite, menj rastne pa vishej pervesane, tako bo musga po vsih vejah in mladikah enako rasedljena, kar drevesu k obilni rodovitnosti veliko pomaga. Zhe pustish serzhni mladiki in mozhnim vejam ravno na kvishko gnati, bodo spodnje postranske mladike medléle, satorej bodo une savoljo preobilne musge le lesne, te pa savoljo pizhliga shivesha le perne popke imele, in drevo bo malo rodilo. Tedej se sna vsaka veja, ktera premozhno v les shene k rodovitnosti perfiliti, zhe se kresnika preden drevje zvetne popke sa prihodnje leto dela, v kljuka perveshe.

Kotlake, dokler so mlajshi, v obrozh pervesuj, odrashtnim pa mladike v okroglo savijaj, de bodo bolj rodili, in ne tolkanj v nepridne, vodene in lesne mladike gnali.

Turnizhakam in kronakam perveshi mozhen kol s flamnatim porellizam, kteri mora biti med dreveszam in kolam na krishem savit, de se deblo, ali kaka veja ne obriba, to dreveszu raka in smert perpravi.

§. 103.

Kako se pertlikovzam gnoji?

Ako hožesh pertlikovzam s gnojem postre-
zhi, perdeni h koreninam tnalovne, sègnitih plev
ali spersteniga peruja, nikdar pa nestrohnjeniga
shivinskiga gnoja, kar je strup vsm drevesam;
satorej se jih veliko posufhi, kader korenine se-
shejo do maštniga gnoja, s katerim se le vertnim
selifhem pognoji.

VIII. Rasdelik.

Od posodovzov.

§. 104.

Kaj so posodovzi?

Posodovzi (Zopfbäume) so tiste drevesza, ktere
zlo majhne postave, se v posodah sredé, v kte-
rih se kamur bodi preneso in postavijo, ki jih
ne le na vertu, ampak tudi v poslopji, na oknih
in drugot lahko imamo, de nam k veselju in
pridu lepo zvetó, in obilno rodé, pa tudi she
veliko drugiga dobriga perneso.

§. 105.

Ali je dobro in potrebno si posodovzov sarediti?

Kakor per vsaki novi in nenavadni rezhi
se snajdejo nasprotniki, kateri jo grajajo in ne
poterdijo, ali saj ne posnemajo, dokler od do-

briga preprizhani niso, tako bo tudi drevje v posodah imeti, se marsikakimu smeshno sdelo; ako pa prav premislimo prid in perjetno vesele, ki nam ga take drevesza perneso, bomo sposnali, de posodovzov srediti ni nepotrebna vertna igrazha, ampak dobro in posnemanja vredno delo, in szer:

- 1) Nikjer zepljeno drevo tako naglo in obilno ne rodi, kakor v posodi, ker vanjo vsajeno zhe ne v drugim gotovo v tretjim letu, kar skufhnja uzhi, prav dobro sadje rodi; sakaj posodovez naglo vso posodo s koreninzami napolni, in neha v les gnati, satoraj prezej na sad dela, zhefar per drugim drevji v prosti semlji safajenim veliko let zhakati moramo.
- 2) Posodovzi so bolji ko drugo drevje, ker se lahko kamur bodi preneso, malopridnim vremenam umaknejo in pred shkodljivimi shivalmi odvarjejo, pa nam tudi veliko pred ko drugo drevje sadje dosorjjo, zhe jih kmalo pomladi ali she v simi na topli kraj postavimo.
- 3) Nektere sorte is toplih deshel k nam perneseniga drevja prav shlahtniga sadu od breskev, mareliz in vezh takih per nas malokdaj dobro store, zhe jih pa v posodah sredimo, nam tako popolnoma shlahtno

fadje rode, kakor v svoji domazhi desheli, zhe jim le prav postreshemo; satorej je dobro, posodovze posebno v merslih krajih imeti, ker se prav shlahtno fadje tesko drugazhi dobi.

- 4) Veliko je takih ljudi, kateri nimajo svoje semlje in vertov, tedej tudi ne drujiga fadja, kot kar ga kupijo. Imajo vender toliko prostora, de posodovze postavijo, od katerih fadje, zhe ga je prav malo, jim bo veliko bolj difhalo, kakor drugo v tergu kupljeno.
- 5) Pa tudi v gosposkih vertih, ker so vfake forte roshe in fadje, bodo lepi posodovzi veliko veselja in prida pernefli, ker nekateri ne le marfikako rosho s svojim zvetjem v lepoti premagajo, ampak tudi imenitnost gosposke mise lahko poviklhajo, zhe bi jih per posebnih gostarijah v lepih posodah in perjetnih podobah s srelim fadjem na miso postavili, namest difhezhih rosh, kakor je stara navada; ktere pa s svojim shkodljivim svapam dostikrat sdravju shkodvajo, de glava boli. Nej tedej posodovzi roshe is mise presheno, ali saj nej se k njim perdrushijo, ker bo njih lepo fadje, ki se na misu is drevesza uterga, imenitnejji ko vfaka rosha, bolj ustam kakor nosu difhalo.

- 6) Posodovze imeti je pa tudi sato dobro, de se otrokam, ki se jim v ofkerbljenje isrozhé, permerjeno delo da. S tem dobé dopadajenje do reje sadja, in s nedolshnim vértnim veseljem se radi uzhé od majhnih tudi vezhah dreves sarediti, sebi in drugim k pridu shivesh pomnoshiti.
- 7) Pa tudi uzhenim vertnarjem drevesza v posodah k pridu flushijo, ker s takimi narloshej vse potrebne skufhnje store, ali od ptujiga nesnaniga sadja, zhe zepizhe na nje zepijo, nar pred sorto svedó, ker naglorodé, in sad v popolnamasti perneso. Posodovzi so pa tudi umnimu vertnarju narperpravnejji perloshnost, nove forte sadu nar svet perpraviti, zhe on zvetni prah od ene forte drevesza na drugo prenese ali otrese, ali pa jo prav vkup postavi, de se v zvetji eno od drusiga oprashite, tako bo peshka is takiga sadu potlej v semljo vsajena, nove sadne forte drevo sredila, kakor zhe rudezh in bel fershol oba kmalo vkupej zvedeta svershen pisan fershol rodita.
- 8) Posodovzi pa so tudi dobra saloga pertlikovzam na vertu, zhe se namrezh takih kej posufhi, se drugi is posod usamejo in tje posadé, ali zhe se kdo posodovzam strezhi navelizha, jih lahko kamur bodi v sem-

ljo posadi, in jim s obresovanjem podobo da, kakor se mu sdi.

Is letih imenovanih in she vezh drugih vsrokov je tedej dobro in dela vredno, si shlahtnih drevesz v posodah rediti, ker naglo, veliko rajshi in boljiga sadja kakor druge rodé, zhe jih práv vsaki, kjer bodi lahko ima, so vender imenitni tudi v gosposkih vertih, ker vsm, otrokam in odrashtnim veliko nedolshniga veselja perneso, tudi vertnarjem k umni uzhenosti flushijo. In vfi samoremo veliko pridá od njih imeti, zhe jim bomo le snali prav strezhi.

§. 106.

Kako posodovzov dobiti?

Kdor si perpravljenih posodovzov ne more ali nozhe kupiti, si jih lahko sam saredi, zhe zepizhe prav shlahtniga sadu zepi v divjake niske postave (kakor je bilo she od pertlikovzov v §. 2. rezhenó) kateri so bili she eno leto pred s kratko perresanimi koreninami v dobro semljo v vertni sholi posajeni, de goste koreninze poshenó. Léta stari zepljenzi se morajo kratko v verheh poresati, de bodo komaj eno ped od tla debla imeli, in lépo krono storili, ali pa v drugo podobo rasli, kakor jim jo kdo s obresovanjem oberne. V tretjim ali zhetertim letu, so drevesza she le prav perpravne, de se v posode presadé.

§. 107.

V kakšne posode se drevesza sadé?

Sa drevesza dobro flushijo lonzharfke perstene kahle ali pa lesene trushize, pa tudi is votliga drevesa vshagani krungeljzi, zhe se jim dno perbije ali kakoršhne posode si bodi, de le perst dershé, in s dna skosi luknize vodo pushajo.

Pervo leto samorejo posode majhne, eno ped visoke in ravno toliko shiroke, kakoršhni so roshniki, sadosti biti, kader pa se jim v drugo ali tretje perst premeni, se snajo vezhi, vendar ne zhes en zhevelj visoke posode vseti, de se prenashati morejo. Zhe vezhi je posoda, vezhi drevo se bo sredilo, in vezh sadu po perneslo.

Kdor si pa veliko drevesz sredi in lepe posode sheli, naj da per lonzharji ali misarji vse enake narediti, in s selenim ali rudezhim firneshem premasati.

§. 108.

Kakofhna perst se mora posodovzam perpraviti?

Ker posodovzi zlo malo persti potrebujejo, se jim mora s prav dobro perstjo postrezhi, de is nje obilni shivesh dobé. Sato mora biti tnalovna, istrohnjene pleve, isperstenjeno peruje, zestno blato ali tudi glin, ki ga voda na nese, in kdor hozhe prav dobro storiti, naj she poparjenih kebrov, mertvih zibel in shivinske kervi vmes pomesha. Vse to se mora zhes si-

mo na kupu puftiti, de smersne in se simfke mezhe navsame, tudi naj se nekolikrat prekoplje in premesha. Pomladi pa kakor hitro mras neha, se perft skos shelesno mresho preseje, in v posode perpravi. Nespersteniga gnoja ne sme zlo nizh sraven biti. Jabelkam in hrushkam bo she bolj postresheno, zhe se jim preshgane jilovze vmes perdrobi, vinskim tertam pa drob-niga laporja ali mergljine perfuje.

§. 109.

Kdaj in kako gre drevesza v posode presajati?

Kader so se she drevesza v vertni fholi lepo vrasle, in dobro vkoreninile, jih je treba v posode presaditi, in szer tiste nevshzhne, ktere rade po simi osebejo, je dobro jeseni, vse druge pa bolj pomladi presaditi, de je menj dela s njimi.

Preden drevesze v posodo denesh versi eno zhepinzo zhes tisto luknizo v dno posode, po kateri se bo voda odtekala, de korenine ne bodo skos gnale, potlej nasuj persti sgor perporozhene v posodo, verh tiste postavi drevesze kratko obresano, in poravnaj mu koreninze na okroglo tako, de obena ne bo krishem leshala, ali se posode tishala, zhes nje potrefi she en palez debele dobre persti do verha posode, pa vender ne tako polno, de bi voda zhes tekla, kader se perliva. Posajenimu dreveszu prezej perlij in ga

ene dni v lenzo postavi, dokler se nove semlje ne navadi, in ne prime.

§. 110.

Kako je posodovzam med letam strezhi?

Ker slednje drevo k svojimu rastvu vsih shtirih shivljev ali elementov: semlje, sraka, toplote in vode potrebuje, je treba skerbeti, de se posodovzi ne le v dobro perst posajeni na topli kraj v prosti srak postavljajo, temuzh tudi s obilnim perlivanjem vlashna perst jim ohrani; satorej zhe pride bolj topli zhas in suho vreme, in zhe v manjih posodah so drevesza, bolj se jim mora perlivati. S perlivanjem se mora umno ravnati, de dreveszam ne bo nikoli presuho ali premo-kro; satorej je nar bolje de se, kader dolgo deshja ni, samé mozhijo, in sfer od spodej, zhe se jim perstene skledize s vodo podstavijo, de semlja po luknizah v posodo vodo vlezhe, in koreninzam podeli; ali pa od sgorej: zhe se k posodovzu druga ravno tako visoka posoda s vodo nalita postavi, zhes njo se dene is sukna vstrishen en palez shirok in ravno tako dolg smozhen trak, de is dna vodene posode zhes rob tje po verhu v posodi lesi. Od sgorej do pol dolgote smé sukneni blek na dve ali vezh plati prestrishen biti, de na vezh krajev v posodi lesi, in vezh semlje smozhi,

Taki trak bo pozhasi is vodene posode vso

vodo na kvifhko islekel, semlja jo bo is njega ispila in dreveszu h koreninam podelila. Ker pa fhirok trak in debelo sukno hitreji vodo vleže, kakor vosik in tenak, se sna voda po potrebi posodovzov napeljevati in vzhafih prenehati, de preobilna in dolga mozha korenin ne fkasi.

Kdor ima veliko drevesz enako visokih v versto poštavljenih, bo prav storil, zhe jim fkos in fkos leseno ali kofitarjevo koritize vfhtriz napravi, is kteriga zhes rob na sledno posodo suknen trak lesni, tako se bodo posode same mozhile, nej bodo she drevesza ali roshe, zhe jim le enkrat ali dvakrat slednje koritize s vodo nalijesh, tako bo veliko manj dela, in voda vezh teknila.

§. 111.

Kaj je posodovzam fhe vezh storiti?

Drevesza v posodah se morajo bolj ko druge ofkerbovati, satorej jih je treba vezhkrate ogledati, fhkodljive gosenze, lesne ufhi in kebrizhe od katerih je bilo she v prvim delu §. 89. 92. in 94. govorjeno, poiskati, in konzhati, preden mladikam fhkodvajo. Poleti v vrozhini je dobro, majhne posodovze s vlashnim maham po verhu in po straneh obloshiti, de se jim perst prena-glo ne posufhi, in de perstnih posod solnze

prevezh ne rasbeli, kar bi vtegnilo koreninam shkodvati.

Ob zhasu hude ure, dolge sufhe ali preobilne mozhe je, dobro posodovze v savetje ali pod streho prenesti, in pred hudim vremenam obvarvati. Dobro tudi storish, zhe dreveszam v posodah nepotrebne odraflike oberefh, in predolge mladike pershipljesh, ktere drugim potrebnim mladikam shivesh, in dreveszam lepo podobo kratijo.

§. 112.

Kako je s posodovzi po simi ravnati?

Ako bi drevesza v svojih posodah na mrasu postavljene v simi ostale, bi vezhidel oseble, in poginile, sato se morajo mrasa obvarvati. Sa jabelka, hrushke, zhesfnje in zhesfplje je dobro, zhe se jim na vertu graben skoplje, in preden semlja smersne, posode ena per drugi noter postavijo in s perstjo en dlan zhes safujejo, de drevesza prosto sapo vshivajo, in sdrave ostanejo. Ker pa mokra sima posodam nekoljko shkodva, je she bolje, zhe se drevesza s zelo kepo persti is posode vsamejo in take v semljo postavijo, pa s brinjevimi vejami obloshene do pol debbla safujejo, de jim misfi shkode ne delajo.

Shlahadne breskve, marelize in druge nevshzhne drevesza, ktere imajo mehke les, se ne

šmejo v simi na prošim mrasu pušiti, ker tam vezhidel osebejo. Take ali pa tudi vse druge vtegnešh postaviti v hladno kamro, v topel kelder ali pa v shivinski hlev, zhe ni pretopel, tam pa morajo imeti svetlobo in vezhkrat premenjen srak, sato se jim morajo v jushnim vremenu vselej okna odpreti. Pa tudi jih je treba vezhkrat s snegam obloshiti, de se perš v pošodah simške mozhe k rodovitnošti potrebne napoji.

§. 113.

Kako gre pošodovzam gnojiti?

Pošodovzam se gnoji s maštno vodo, ali pa s gnojno peršjo. Kdor hozhe pošodovzam prav dobro poštrezhi, nej jim vzhafih s pomijami ali pa s vodo perlije, v kateri se mešo pere. Tudi je dobro med vodo nekoljko shivinske kervi permelhati, šhe bolji je voda sa perlivati, v kateri se je mešnina kakoršhna si bodi namakala; bolji tišta voda gnoji, v kateri so se štolzhene košti ali pa goveji rogovi dolgo kuhali. Nar bolji pa gnoji voda, v kateri je raspušhen misarški lim, popisana v §. 62. to de se ne šmé pogošto s njo polivati, ker je možhno tezhna. S všimi takimi maštnizami pa se šme drevešzam le po malim in redkim v dešhevnim zhašu perlivati, šzer bi jim vtegnilo šhkodvati.

S gnojno perstjo se posodovzam poma-
ga, zhe se vsako drugo ali tretjo pomlad, pre-
den musga tezhe, drevesza s zelo kepo is po-
sod vsamejo, in stare isglodane persti polovizo
ali sbe vezh od njih odtrese, potlej pa se v
tiste ali v druge vezhi posode v novo gnojno
perst, kakorshna se po §. 13. perpravi, posadé.

§. 114.

Kako posodovze obresovati?

Kdor saštopi pertlikovze prav obresovati,
bo tudi posodovze snal, ker ni drusiga ras-
lozhka, kakor de se pertlikovzi na vert posa-
jeni sploh na 4 ali 6 popkov obresujejo, dre-
vesza pa v posodah na 2 ali 3 perkrajshujejo.
Posodovze moramo tudi ne le po mladikah,
ampak tudi po koreninah vzhafi obresovati,
de se pomladé, in k rodovitnosti ponové.

Kader pa posodovzi 15 ali 20 let štari rasti
in roditi nehajo, ni s njimi vezh drujiga po-
zheti, kakor is posode v prosto semljo jih po-
saditi, tako bodo vezhi korenine pognali vno-
vizh rasli, in sbe dolgo, kakor drugi pertli-
kovzi rodili.

§. 115.

Se vinske terte tudi v posodah sredijo?

Loshej kakor drevesza se vinske terte v
posodah sredé, de obilni sad perneso. Pa po-
sode morajo biti nar manj dve pedi visoke in

eno ped shiroke. Terte se sredé, zhe se kratkih kljuzhev, to je tistih letnih mladik dobrih shlahtnih sort dobi, ktere v vinogradih per obresovanji prezh vershejo, in se v vertno sholo do verhniga popka globoko posade. Ali pa se shiviz, to je mladih tert s koreninami is vinograda dobi. Nar hitreji pa se rodovitna vinská terta v posodi saredi, zhe se pomladi tista mladika odrashene vinske terte, od ktere je gotovi sad upati, skos prevertano dno posode vtakne, in kratko perresana s perstjo obsuje. Posoda pa mora tako pervesana biti, de se ne gane. Taka mladika bo v pervim letu korenine storila in sad rodila, de se v jeseni pod dnam posode gladko odreshe in kamur hodi postavi. Vse drugo se s njimi kakor s drugimi posodovzi ravna.

IX. Rasdelik.

Od umniga ravnanja perdelano sadje k pridu obrazhati.

§. 116.

Kaj je s sadjem ravnati, de nam bo vezh dobizhka perneslo?

Kdor hozhe od sadja velik dobizhek imeti, mora vediti: kdaj ga je treba otergati, ali otresti, kako ga hraniti, in h kakimu pridu obernti, de nar vezh odrine. Tù je treba prev-

dariti, koliko ga je doma potreba, koliko pa se ga prodati sme, se mora premisliti, katero sadje vezh sadene srovo, in kateriga je bolje posufhiti, je dobro raslozhik vediti, od kateriga sadja se nar bolji vino istlazhi, in is kateriga nar vezh shganja dobimo, katero je sa jefih, katero sa kuho ali drugazhi nar perjetnifhi.

§. 117.

Kdaj in kako sadje otergovati ali otrefati?

Ker trojniga zhafa sadje: poletno, jesenfsko in simfsko imamo, in slednja sorta tiftiga ob raslizhnim zhafu sorí, se mora soritve zhakati, de se namrezh pifhkavzi otrebijo, in sdra vo srelo sadje sazhe samo is drevja padati; tedej je treba sjutrej eno uro po sonzhnim is-hodu shlahtno varno obrati, neshlahtno pa otrefsti, kdor pa ga ima filno veliko, naj zhaka de se samo obleti, in ga proti pobira, nikdar pa se ne sme opreklati, ker s tem se zhefhulje omavfajo in drevju velika fhkoda stori.

§. 118.

Kako gre sadje hraniti?

Veliko je sadja, kakor so zhefhnje, zhefhplje in vezh fort hrufhk, de se ne da hraniti, ampak se mora is drevesa vseto prezej pojefsti, posufhiti ali pa prodati. Nektero hrufshevo in jabelzhno sadje, zhe ravno srelo, ni prezej dobro, ampak mora nekaj zhafa poleshati, de se vgodi ali pomezha, ter perjeten flaj dobi, sato se mora, kamer bodi pod streho v suhim fapnim kraji naloshiti ali rahlo natrefsti, nikdar pa na velike kupe nafuti, de se ne spari

in ne škasi; tam ga je treba vsaki dan prebirati, in po navadi k pridu obrazhati.

Tiste forte simfskih hrufhk in jabelk pa, ktere po misi do pomladi ali zlo letindan in fhe dle terpé, je treba s vezhi fkerbjo spravljati in hraniti. Take, preden presore, kaki vetrén dan v suhim s rezeljni vred lepo obtergaj, potlej jih v sapni f-hrambi ali pod streho na dilah eden per drugim na muhe postavi, de se ofufhijo, in nepridno mozho isfvapijo. (Zhe imafh sadje vedno saperto se sapa ali luft spridi, de med obilnim sadjem ni dobro leshati, ker sdravju fhkodva, ravno kakor med ogljem in frovim apnam ki se sapa ali srak škasi, de lahko zhloveka umori).

Napreden smersvati sazhe, je treba sadje v klet ali kelder, ali v drugi varni kraj, kjer ne smersuje, prenesti, pa ne v sadihljim ali pufhobnim kraji hraniti, ker v takim dober okuf ali flaj sgubi, in gniti sazhe. Kdor pa nima perpravne f-hrambe sa sadje po simi, nej ga v jamnizo spravi, in mu dufhik da, ali pa globoko v semljo s suhim pefkam faspè, de ne bo nizh prasniga vmes, in naj ftreho zhes naredi, de mozha noter ne pride, pomladi bo ravno kakor is drevja vtergano.

Kader sima mine, se sadje v fuhe f-hrambe po polizah ali lesah navadno naloshi, in se vezhkrat ogleda, de se kar je ognitiga odbere. Nekatero sadje se fzer dolgo samore ohraniti, pa kader je dodóbriga vgojeno (lagerreif), ga je treba pojefsti, ali k drugimu pridu oberiniti, ker potlej nima vezh zene kader mu dober okuf prejde.

§. 119.

Kako sadje fufhiti?

Kdor ima vezh sadja, kot koker ga je treba froviga pojesti, prodati ali sa simo perhraniti; nej ga posufhi, ker takiga, je sa kuho ali kupzhijo, ali pa sa hudo letnjo dobro perhraniti.

Kjer je veliko sadja, ga je nar bolje v posebni fufhivnizi ali v pajfhtvi posufhiti, ktera mora tako narejena biti, de je snotrej shest zhevljev visoka, sedem shiroka in osem dolga, na enim konzu, kjer so mesteje, nej bo sidana, vsa druga pa lesena ali k vezhimu ometána, na drugim konzu nej bodo vrata shest zhevljev shiroke, de se lese vun in noter devajo, pa se mora tako sapreti, de ne bo nikjer dufhka. Pezh mora dva zhevlja visoka, shtiri pa dolga, na tla v okroglo kakor svèrnjeno korito dobro vstavljena biti, de nizh ne kadi, ker sadje ne sme po dimu smerdeti. Lese is protja spletene nej bodo en seshenj dolge in shiroke, de so per stenah na polize naslonjene, v katerih so koleza vdjana, lahko noter potisnejo, ali pa vun potegnejo. Na petih takih lesah se more vsake dva dni deset mirnikov froviga sadja posufhiti, is kteriga se okoli treh mernikov fuhiga dobi.

Komur je taka fufhivniza premajhna, nej naredi ravno po ti podobi vezhi, de pride v dve versti les noter. Kdor pa ima malo sadja, nej ga sufhi v pezhi na lesah ali na pezhi, ali pa na fonzu.

§. 120.

Kaj gre tišimu vediti in storiti, kdor hozhe sadje prav posušiti?

Kdor hozhe slaštniga in lepiga sadja našušiti mora:

- 1) Dobro perpravljeno, srelo, smlajeno ali smehzhano sadje sa sušhilo vseti. Breskve, marelice, shlahrne zhešhplje in drugo imenitno sadje je dobro pred obeliti in pešhke is njih pobrati, debele hrushke in jabelka pa na kerhlje rasresati, preden se sušhiti dajo.
- 2) Šušhivniza se mora s suhimi, terdimi drevmi, ne pa s mehкими smolnatimi kuriti, sfer bo sadje grenko, ker po toploti od drev tudi svap dobi. Perva kurjava srovim sadju mora pizhla, druga na pol suhim pa bolj obilna biti, de se sadje ne isbuhne, in sok is njega ne istezhe. Nikdar se mu ne sme vezhi toplota dati, kakor je v pezhi, kader se pezhen kruh vun vsame. Zhe se pa slo vodeno sadje, kakor so zhešhnje in flive, breskve in mirabele, sušhi, se mora prav pozhasi malo toplote perdajati, de se prevezh sok ne istezhe.
- 3) Suho sadje se ne sme v sušhivnizi ohladiti, ampak svezher ali sjutraj is tople sušhivnize naglo na hladni srak postaviti, de lepo svetlo in slašno ostane.
- 4) Kdor sadje na pezhi sušhi, naj vezhkrat hišho isvetra, in prah na pezhi omede ali popir podloshi, de bo sadje zhedno. Kdor pa per pezhi ali na sonzi sušhi, naj

ga na tenko verzo nabere, in vezhkrat obrazha, de se lepo posufhi.

§. 121.

Kje in kako dolgo se suho sadje hraniti da?

Potem ko je bilo suho sadje dobro ohlajeno, se mora v suhim in sapnim ali luftnim kraji v snashnih lesenih posodah s-hraniti, nikdar pa v saduhle s-hrambe ali mozhirne kleti ali keldre spravljati, ker suho sadje vse blishnje svapi na se potegne, in flast sgubi, ali pa se zlo skasi. Lepo posufsheno in dobro spravljeno sadje se da pet do sedem let hraniti. Zhe pa pridejo shelze vanj, ali zhe dober okuf sgubi, ga je treba v sufshivnizi presufshiti, de se sopet sboljsha.

§. 122.

Ali je dobro is sadja shganje narejati?

Kdor ima v dobri letni toliko sadja, de se ne da srovo dobro prodati, in ga ne more vsiga posufshiti, naj ga nekoliko v shganje pokuha, to pa vsaki kmet sam lahko stori, zhe si le shganjarfski kotel omifli in téle rezhi dobro saftopi:

- 1) De se le tisto sadje, ktero veliko shganja da, in sa sufshilo ni slo pridno, k temu odlozhi, kakor so flive, kreheljni, fhterbonzeljni, neshlahtne breskve, drobnize in drugi nepriden sad. Navadno se is mernika zhesbpljevga sadja en bokal, is hrušheviga tri mérze ali mafelze in is jabelzhniga en polizh shganja dobi. Vender pa je tudi v tem raslozhik, de sadje, ki je na sonzhni strani raslo in v toplim sorelo, ima

vezh in boljiga shganja, kakor is mersli-ga, lenzhniga kraja, ali v mokri letni.

- 2) Še mora godno ali smehzhano sadje v korigu stozhi ali sméhzhati, gnilo pa prozh obrati, ker gniloba, kader v kiflobo sajde, vezh shganja ne da. Taka meshta se v zheber ali v kad s vodo namozhi, in se vezhkrat premesha, dokler sadosti na red ne pride.
- 3) Še mora vediti, kdaj práv je ta meshta ali godlja prav godna, de se bersh kuha, ker pred in potlej shganja ne da. To pa se sposna, in vidi v desetih ali shtirnajstih dneih, kader se godlja nekoliko vsede, in zhisto vodo v verhu pokashe, tudi njen svap pershgane luzhi vezh ne vgasne, in rèsni okuf dobi. Nej se tedaj bres samude v shganje pokuha, szer se mora nepridno savrezhi. Le tiste zhesfplje ali flive, ki so v vinski sod bres vode sabite, se ne pregodé, zhe prav letindan na perloshno kuho zhakajo, in tako sgojene tudi tretji del vezh shganja dajo.
- 4) Kotel v kteriga se sadna godlja kuhat देने, naj bo en dlan pod vratam prasen, de more vreti, kapa mora svap dershati, in zev, ktera je is kotla skos zheber speljana, mora vedno v mersli vodi biti, de se shganjeni svap v kaplje spremeni in v pofodo stezhe. Ogenj pa mora v eno mero potrebno toploto kotlu dajati. Kotel se mora po vsaki kuhi snotraj dobro ostergati in vmiti, de shganje ne bo po smodi difhalo.

5) Kader se blava, to je shganje od perviga tekú, v drugo prekuhava, se mora kotel ne od plemena, ampak le od sherjavze greti, de shganje pozhafi tezhe, sfer bo sherkó in neflastno.

6) Topliga shganja v stekleni ali glashevnati posodi ne samafhi terdo dokler se ne ohladi, de ne pozhi in shganje ne odtezhe.

Kdor vse ob kratkim rezheno dobro sastopi, bo snal is sadja sam shganje delati, kar ga sa dom potrebuje ali tudi kaj odpredá, zhe le enkrat vso opravo vidi.

Kako pa se v velikih shganjarijah vse ravna, ker se v mashinah in v novo snajdenih kotlih tudi is shita, krompirja, korenja in drugih selish shganje kuha, se ne bo tukej popisovalo ker namen tih bukviz je le sgoli od prida sadja nar potrebnejši govoriti.

§. 123.

Kako se is sadja vino naredi?

Ne le veliko shivesha, ampak tudi perjetno pijazho nam dobro sadje daje, zhe vino is njega stlazhimo. Tako vino, ki ga vsaki, kdor le sadje ima, lahko sam naredi, bo shejnim sdrav tolashik, in strujenim delavzam okrepzhljivi vshtik, kateri dobrim gospodarjem veliko dnarja perhrani, ali zhe ga proda, mu dobizhik pernese, de druge opravke loshej poravna.

Kdor hozhe dobro vino is sadja narediti, mora vediti:

1) De le pušto, terdomezhno in neshlahtno sadje dobro vino da, kakor so tepke, zhernévke, in nektere drobnize, lesnikovzi,

piškurji, mileroshze in vezh takih. Zhe bolj pa je sadje shlahtno in vodeno, flabeji vino je is njega, in menj zhafa se da hraniti.

- 2) Šadje sa vino ne sme pomlajeno ali kaj smehzhano biti, temuzh terdo, is drevja srelo otrefeno se mora rozhno s leseni-mi tolkavniki v zhednim koritu slezhi ali s mlinskim kamnam povaliti in streti, ali pa s mashino, kjer dva sobata valarja eden proti drugimu tezheta, smezhkati, in naglo slazhiti ali sprefhati, ravno kakor grojsdje.
- 3) Štlazhen mosht se skosi refheto prezejen v dober vinski sod vliva, de se pred, ko je mogozhe napolni, szer se rad ne szhifiti. Na polnim sodu je dobro okrog vehe is jilovze en dlan visok rob narediti, de mosht, kader zhes shtiri ali shešt dni sazhe v sodu kipeti, in droshjé zhes metati, po dogah ne tezhe. Tako se loshej droshnjina in smétana prozh pobira, in sod s moshtam saliva, ki mora smeraj poln biti, dokler se ne vštavi in ne vzhifiti, de se mu veha sabije.
- 4) Kdor hozhe sadnimu moshtu lepo rudezho farbo dati, nej zhernih besgovih jagod ali pa malnizov s sadjem v presho dene, ali pa njih soka v sod vlije, pred ko droshje mezhe.

§. 124.

Kako moshtu is sadja dober okuf dati?

De bo vino is sadja flastno, in dober duh

imelo, ga v dobro saflastnjen ne pa v puhoben
vinskí sod deni, in v hladnim keldru hrani,
kjer ni kifline, repe, korenja ali druge take
share, kar vino, ki rado vse nepridne svapi na
se vsame, lahko skasi.

Prav dober kuf se moshtu da, in sadni
duh sgubi, zhe se mu pred ko droshjé me-
zhe, ena pest suhiga besgoviga zvetja v sod
vershe, ali pa sladke skorje ali druge perjet-
ne dishave v rutizo savesane na niti obelhe-
ne dva ali tri tedne v fredí sode vtopljene
pusti.

Nar bolje pa se stori, zhe se muskhatoviga
olja v sod tolkanj kapliz vlije, kolikor bokalov
vina dershi.

§. 125.

Kako moshtu is sadja vinsko mozh dati?

Zhe se mosht is sadja prav naredi, in um-
no ofkerbi, bo she sam na sebi imel vezh mo-
zhi, kakor marfikako slabo vino is grojsdja, pa
bo she mozhnejí, zhe se v sadni mosht, pre-
den droshje smézhe, dobriga vinskiga moshta
primelha, de se oba kmalo zhistita, posnej pa
se ne vsameta prav vkup. Pa tudi veliko vin-
ske mozhi dobi, zhe ga, kakor hitro se vzhisti,
v drugi sod na vinske droshje prelijemo. She
se mu tudi mozh slo poviksha, zhe se mu na
vsako vedro vzhisteniga vina en polizh hudiga
shganja perlije, in sod na nekoljko tednov terdo
sabije, de se vkup podela.

Tega naj si pa vender nobeden nesmisli,
de bi tako sboljshano sadno vino nevednim sa
grojsdno vino drago prodajal, in se greslhne
golufije kriviga storil.

§. 126.

Ali se da is sadniga vina tudi kif ali jefih narediti?

Prav dober in sa vse potrebe priden jefih se is sadniga vina naredi, de nam ali sa prodaj dobizhek pernese, ali sa domazho potrebo veliko odrine, in nam dnarjev perhrani.

Kdor hozhe zel sod jefiha imeti, nej izhifteniga sadniga vina v kotlu ali v piskrih per ognji sgreje, de bo mlazhen, pa vender ne vrozh, takiga nej v prasen sod vlije, toliko de bo tretji ali zheterti del sode prasen, kateri pa mora na toplim leshati, in se berfh sabiti. Drugi dan se mu v dveh ali pa v treh krajih dufhik da. to je ena dlan pod verham se sod na enim ali obeh konzeh preverta in voha odpre, de sapa skos vlezhe, pa se s fitam ali redkim platnam dufhki obdenejo, de prah ali kaka shival v sod ne pride. Tako bo v treh ali fhtirih tednih prav hud jefih. Kdor ga pa hozhe fhe préd imeti, nej ga vfaki dan nekoliko odtozhi, sgreje in mlazhniga nasaj vlije, ker le toplota naglo jefih skifa. Kdor hozhe vezh let smeraj dosti kifliga jefiha v sodu imeti, nej ga vezhkrat s mlazbnim vinam toljko salije, kolikor mu jefiha vsame.

Zhe se pa jefiha le malo sa svoj dom potrebuje, se tudi v majhni kakorfhni fi bodi pofodi ravno tako, kakor je od naprave v sodu rezheno, ftoriti samore.

§. 127.

Ali se samore smersnjeno in gnjilo sadje fhe h kakimu pridu obrniti?

Dostikrat nevedni smersnjeno, kakor tudi

gnilo sadje shivini pokladajo, ali zlo v gnoj savershejo. Pa smersle jabelka in hruškke nar bolji mosht in mozhněji vino dajo, kakor nesmersle, le samo to de ga je menj. Tudi gnilo sadje se ne sme savrezhi, ker tako nar bolji jesih; satorej kader sadje prebirasht vsiga ognitiga v posebno posodo mezhi, in v sadne stla-zhi, de jesih naredish.

§. 128.

Kako se sht drugazhi sadje k pridu obrazha?

Mnogo sadje kader ga je dosti se more sht drugazhi k vshitku in pridu obrniti. Marfikako pušto sadje, kakor so tepke, kravojerze in vezh takih, se samore kakor druga kislina v zheber namozhiti, in prihodnje poletje vshivati.

Vishenj in drugih shlahtnih kisljih zheshtenj je dobro v shganje namozhiti, kamur se tudi sladke skorje, nageljnovih shbiz, mushtkatoviga oreha ali druge dishave perdene, de so oslabljenimu shelodzu k sdravju in mōzhi, in kakor pravijo v kushnih bolesnih k velikimu pridu.

Is hrušhk se samore prijetna zheshtana, in is zheshtpelj dober poperz, skuhati.

Zheshtana is hrušhk se takole naredi: Nalupi bolj kisljih in skominašhtih, kot sladkih hrušhk, hishze in peshtke isreshi, in kolikor ti kreblji odmérijo, toliko jabelzhnika ali kar je sht bolji, vinskiga moshta v zhishim kotli savri, pridno péne posnemaj, in ko se neha peniti, ozhishene hrušhkove kerhlje noter versi, ogenj podtikaj, de bo kar je v kotli bres meshanja sloshno vrelo, tako dolgo, de se nekoliko vùn vsetiga naglo sterdi. Tako pogojeno zheshtano napolni v po-

zinjene lonze ali velike steklene posode, perversi nekoliko pomaranžnih lupin, tudi kak dišezh naglizhek, pušči de se ohladi; in na to ali verh zhešhane peršta viško rastopljeniga mašla vlij, ali pa posodo s namozhenim mehurjem pokrij de dohod sraka ubranish, szer rada plesnuje. Taka zhešhana je prav prijeten prigrisek h kruhu, slasti sa mladino ko je srovo sadje teshko dobiti.

Poperz (po zheško povidl) dobish, zhe dobro srelih zhešhpelj lonz ali pišker, she boljšhi pa kotel napolnish, s vodo salijesh, jih do mehki ga skuhašh, vodo odlijesh, zhešhpelje smežkash in skosi rešheto prezedish, de sam sok skosi gré, pešhke in olupki pa v rešhete ostanejo. Po tem pa sok sopet v odzejeno vodo denesh ino vse skup tako dolgo kuhašh de se dobro sgošči. Boljšhi je she poperz, zhe namešči odzejene vode vsamešh zhešhpeljevimu soku enako mero is besgovih sern šlazheniga soka, kateriga fi she predej tako dolgo kuhal, dokler se ni peniti nehal, in vse skup s vodo vreti dénes, de se sgošči. Poperz vedno s leseno kuhavnizo mešhaj, szer se rad prišmodi. Dobro skuhan v lonze ali steklene (glashevne) posode natlazhen in v suhah hrambah spravljén vezh let dober ostane. Poperz da k šlanini šploš, pa tudi h kruhu in vezh možnatim jedém vshezhin prigrisek, kateriga she polisnenzi ali sladkogobzi ne sanizhujajo, sa to ga je slasti bliso mešt lahko v denar spraviti.

Zhešhpeljeve košči škerbno spravljaj, jederza islušhi, drobno štolzi in šprešhaj is njih dobro

olje, katero ti bode prijetniſhi od laſhkiga ſtreglo ſa ſabelo.

Brefkve, marelize ali druge ſhlahtne zheſhplje ſo obeljene, iſbohane in v zukrenim jeſihu obarjene ſa ſimo prav ſlaſtna, imenitna jed.

Vſe ſhlahtno poſebno ſladko ſokljaſto ſadje, kakorſhne ſi bodi ſorte, zhe je ſlo pokuhano in ſgodljano, ſ zukram nameſhano in ſ mozhnim diſhavami potreſeno v ſteklize ali glaſhe ſadelano in v hladnim ſpravljeno, je v marſikako jed perdjano, prav velika dobrota.

Koliko ſhe vezh dobrih jedi in perjetne pijazhe ſe napravi iſ kuhaniga in obarjeniga, iſ pohaniga in pezheniga ſadja ſa goſpoſko in kmetiſhko miſo, ſa bolne in delavne ljudi ſdraviga vſhitka, je vſim goſpodinjam in kuharzam ſadoſti ſnano.

Satorej naj vam bo k ſklepu teh bukviz Krajnzam ſhe perporozheno de bi v ſpoſnanji prida, ki vam ga ſadje perneſe, v prihodnje ſi bolj perſadevali veliko ſadniga drevja ſarediti, ga ſ zepljenjem poſhlahtniti, in ſi velikih vertov ſafaditi, kakor ſte ſhe bili poduzheni. Pa tudi vaſhe kuhinſke verte ſ pertlikovzi naſadite, in ſhe poſlopje ſ poſódovzi napolnite, kakor ſte v VIII. raſdelku tih vertnarſkih bukviz ſliſhali; takó ſi bote ſa ſe in ſa ſvoje naſtopnike ſhiveſh pomnoſhili in perhodke ſboljſhali, bote doſti nedolſhniga veſelja na lepih vertih najdli, in veliko prida od dobriga ſadja imeli, iſ tega bote dobroto ljubeshniva ſtvarnika bolj ſpoſnali in ga ſa dobre dari hvalili.

The first part of the document is a list of names and titles, including
 John Smith, Esq., Secretary of the Board of Trade, London.
 James Oglethorpe, Esq., Governor of Georgia.
 William Oglethorpe, Esq., Secretary of the Board of Trade, London.
 The second part of the document is a letter from the Secretary of the Board of Trade to the Governor of Georgia, dated the 10th of June 1733. The letter contains the following text:

Sir, I have the honor to receive your letter of the 27th of May last, in relation to the petition of the Trustees of the Colony of Georgia, for a continuance of the charter granted to them by the late King Charles II. in the 12th year of his said Majesty's reign. I have the honor to acquaint you, that the Board of Trade have taken into consideration the petition, and have thereupon resolved, that the said charter should be continued for the term of years therein expressed, and that the said Trustees should be permitted to exercise the powers therein granted, subject to the approbation of the Board of Trade, and to the direction of the Crown. I have the honor to acquaint you, that the Board of Trade have also resolved, that the said Trustees should be permitted to exercise the powers therein granted, subject to the approbation of the Board of Trade, and to the direction of the Crown. I have the honor to acquaint you, that the Board of Trade have also resolved, that the said Trustees should be permitted to exercise the powers therein granted, subject to the approbation of the Board of Trade, and to the direction of the Crown.

I am, Sir, your obedient servant,
 John Smith, Secretary of the Board of Trade.

K a s a l o.

Predgovor.

I. Rasdelik.

Od srejanja sadnih drevesz.

	Stran.
§. 1. Kako se nar hitrejshi sadnih divjakov dobi	5
§. 2. Kakshne sadne pefhke in kofhize so sa setev dobre	5
§. 3. Kdaj se morajo sadne pefhke in kofhize sejati.	6
§. 4. V kakshno semljo se morajo sadne pefhke sejati	7
§. 5. Kako se morajo pefhke sejati	8
§. 6. Kako se vsajene pefhke pred mifhimi in dru- simi shivalmi obvarjejo	9
§. 7. Kako se mora prvo leto mladim drevesam frezhi	10
§. 8. Kaj je s mladimi dreveszi drugo leto storiti .	11
§. 9. Kaj je s dreveszi storiti, kader so dve leti stare	12
§. 10. Kakshna mora vertna fholo biti	13
§. 11. Kako se divjaki v vertno fholo sade	13
§. 12. Kaj je divjakam v vertni fholi do zepljenja storiti	14

II. Rasdelik.

Od poshlahtnjenja sadnih drevesz s zepljenjem.

§. 13. Ktere drevesza se morajo zepiti	15
§. 14. Na ktere divjake se zepizhi primejo	16
§. 15. Kakshni zepizhi so narboljshi sa zepljenje	16
§. 16. Kdaj je narboljshi zhaf sa zepljenje	16
§. 17. Kako se drevesza zepijo	17
§. 18. Kako se s nakladam zepi	17
§. 19. Kaj je per takim zepljenji treba vediti, de se gotovo prime	18
§. 20. Kako se s popkam zepi	20

§. 21.	Kakšni divjaki se s popkam zepijo	20
§. 22.	Kdaj se s popkam zepi	21
§. 23.	Kakšni morajo popki sa zepljenje biti	21
§. 24.	Kakšniga orodja je k temu zepljenji treba	22
§. 25.	Kako se s popkam prav zepi	22
§. 26.	Na kaj je posebno per tim zepljenji gledati	24
§. 27.	Kako se v sareso zepi	25
§. 28.	Kako se v fklad zepi	26
§. 29.	Kdaj se v fklad zepi	26
§. 30.	Kakšni zepizhi so najboljše sa zepljenje v fklad	27
§. 31.	Kakšno orodje je v zepljenji v fklad potrebno	28
§. 32.	Kako se v fklad prav zepi	29
§. 33.	Kaj je še posebniga treba vediti, de se bo zepljenje v fklad rado prijelo	30
§. 34.	Kako se zepivni volk naredi	32
§. 35.	Kako se še drugo masilo sa drevesne rane naredi	33
§. 36.	Kako se v sakosho zepi	33
§. 37.	Ktere divjake je dobro sa kosho zepiti	34
§. 38.	Ktero is imenovanih zepljenj je najboljše	34
§. 39.	Kaj je s zepljenimi dreveszi še storiti, in kako jim postrezhi	34
§. 40.	Kako se morajo zepljenzi obresovati, de se bodo lepe drevesza sredile	35

III. Rasdelik.

Od presajanja shlahtnih drevesz.

§. 41.	Kteri zhač je najboljše drevesza presajati	36
§. 42.	Kako se morajo drevesza k presajenju iskopavati	37
§. 43.	Koliko je treba iskopane drevesza obresati	38
§. 44.	Kako se iskopane drevesza hranijo ali v daljne kraje pohiljajo	39
§. 45.	Kam je dobro sadne drevesza presaditi	40
§. 46.	Kakšna semlja ali perst je sa sadne drevesza najboljše	41
§. 47.	Kako se nepridna semlja sboljšha	42
§. 48.	Kako se sadno drevje prav sadi	44
§. 49.	Kako delezh narasen se morajo drevesza saditi	46

- §. 50. Kteriga plemena drevje se sme vkupej saditi . . . 47
 §. 51. Kakšniga plemena sadnih drevesz je boljshi sarediti 48
 §. 52. S kakšno ograjo se vert nar loshej obvarva . . . 48

IV. Rasdelik.

Od ofkerbovanja rodovitnih dreves v sadnim vertu.

- §. 53. Kaj je treba novofajenim dreveszam storiti . . . 50
 §. 54. Kdaj je treba drevesza na vertu okopati . . . 50
 §. 55. Kako se dreveszam gnoji 51
 §. 56. Kako se drevesza obresujejo 52
 §. 57. Ktere drevesa se morajo obresovati 53
 §. 58. Kdaj je narboljshi zhaš drevesa obresovati . . . 54
 §. 59. Kako se staro drevje prav trebi 54
 §. 60. Kako se staro nerodovitno drevo pomladi in prenovi 55
 §. 61. Kaj je s drevesam storiti, ktero roditi nezhe . . 57
 §. 62. Kako se drevesu pomaga, zhe je per koreninah sadershik rodovitnosti 58
 §. 63. Kako je drevesu pomagati, zhe je v deblu sadershik rodovitnosti 59
 §. 64. Kdaj je v vejah sadershik rodovitnosti per drevji . 59
 §. 65. Kako je drevo is sraka sadershano sadje roditi . . 60
 §. 66. Kako nepridno vreme rodovitnost drevja v popkih fkasi 60
 §. 67. Kako se drevju zvetje fkasi, de rodovitnost sgubi . 61
 §. 68. Kaj velikrat rodovitnemu drevesu sadje konzha preden dosori 63
 §. 69. Kako je v filni fufhi, ali v veliki mozhi drevju pomagati 63
 §. 70. Kako se sadno drevje perfili, de roditi mora . . 64

V. Rasdelik.

Od bolesni sadniga drevja.

- §. 71. Ktere so narnavadnejshi bolesni per sadnim drevji . 66
 §. 72. Kaj je rak in kako se izzeli 67
 §. 73. Kaj je trohljivi shlambor, in kako je takimu drevesu pomagati 68

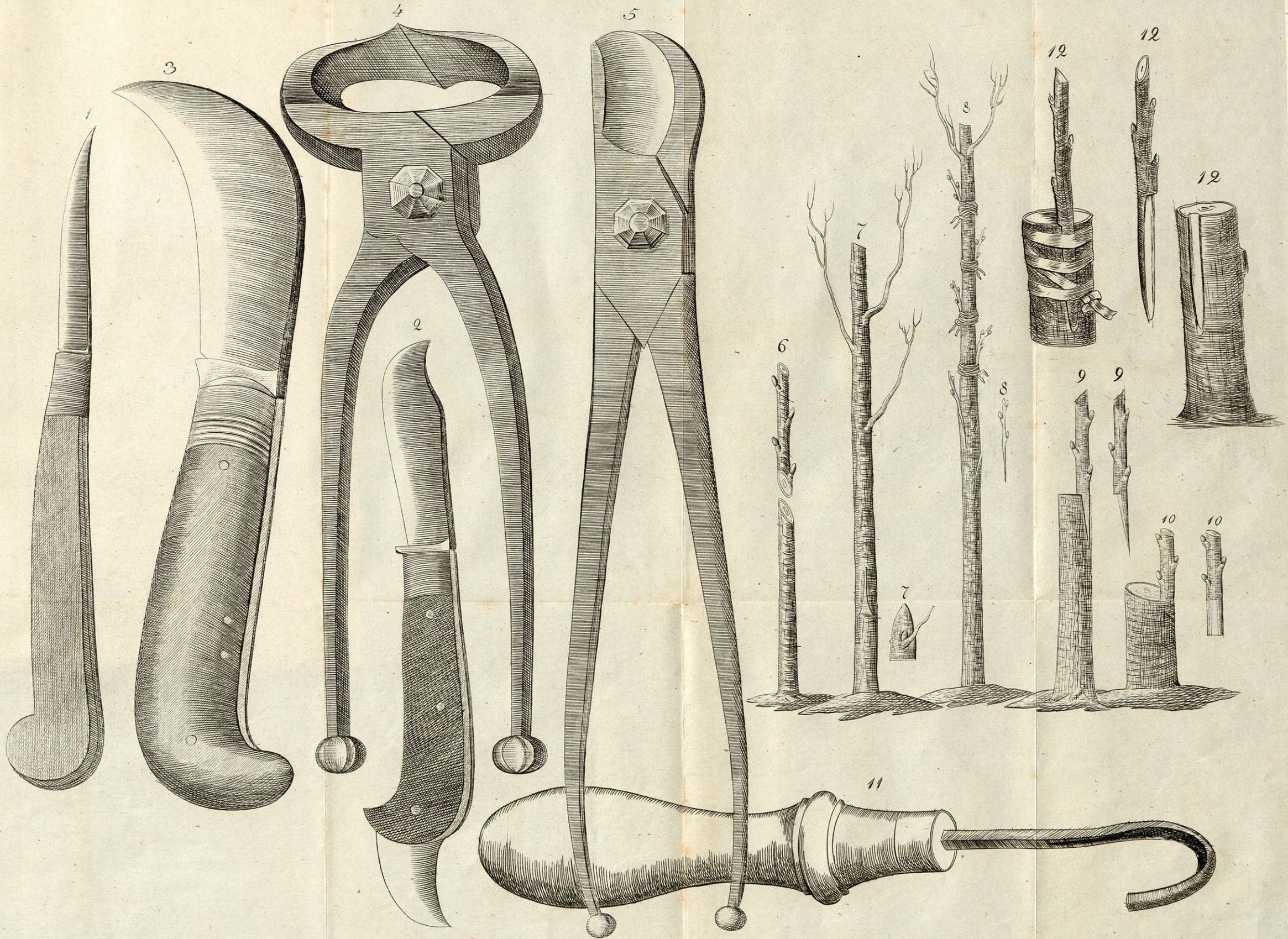
VIII. Handlist.

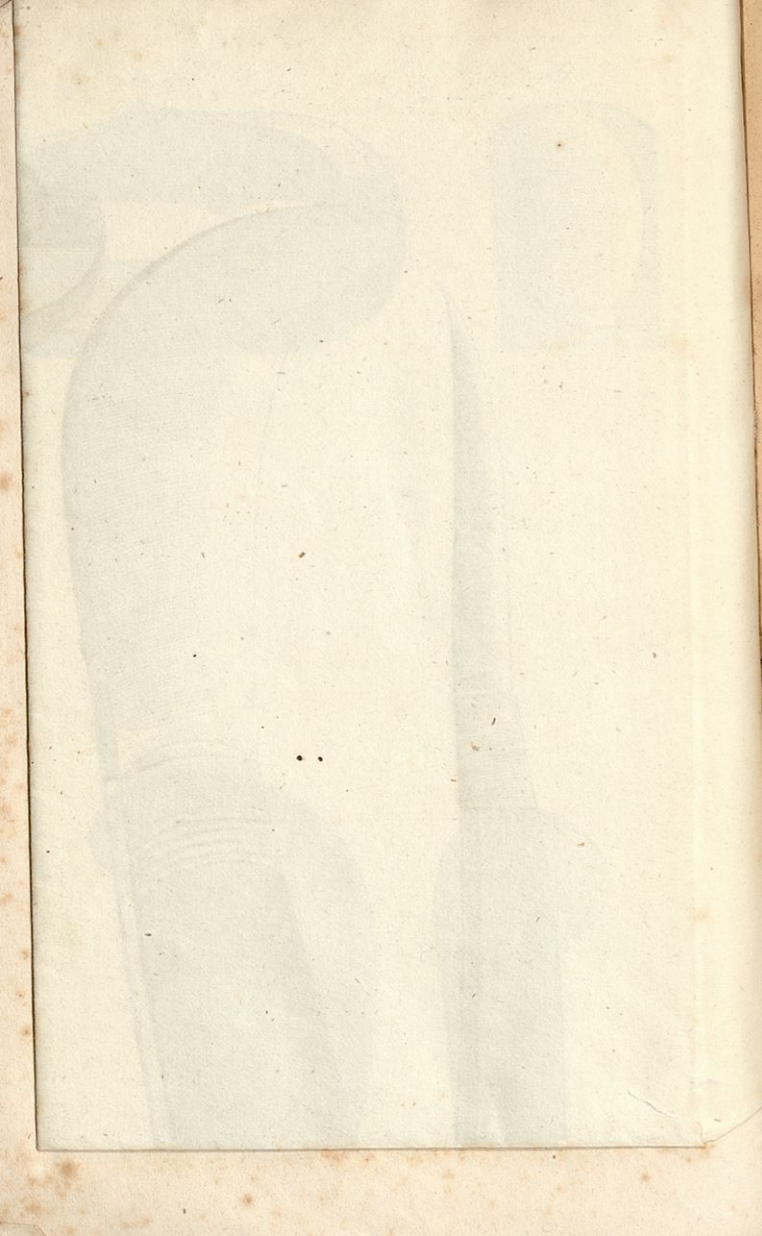
On the ...

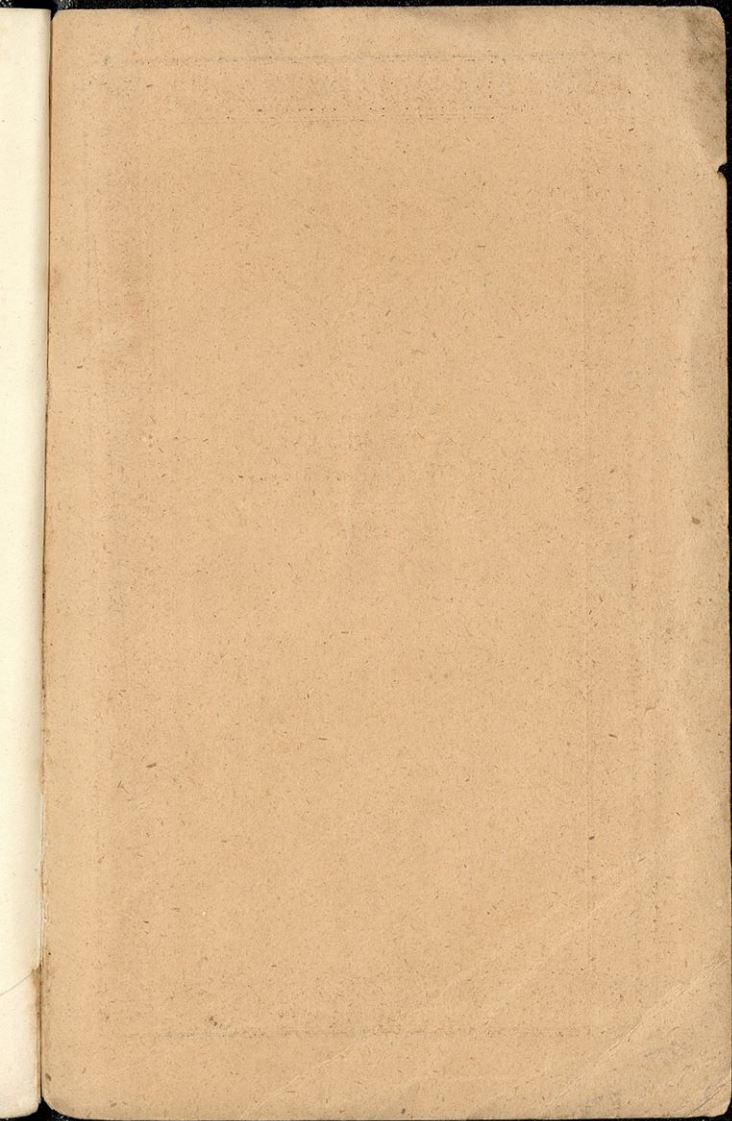
101. ...
 102. ...
 103. ...
 104. ...
 105. ...
 106. ...
 107. ...
 108. ...
 109. ...
 110. ...
 111. ...
 112. ...
 113. ...
 114. ...

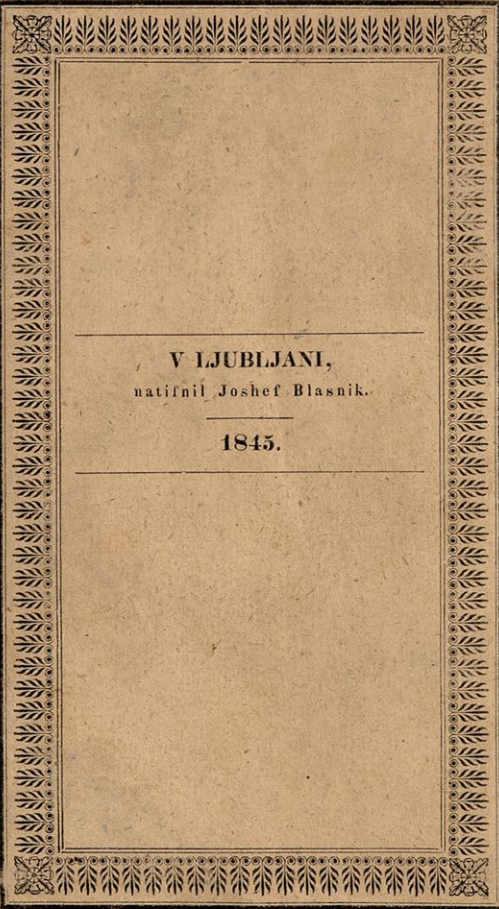
IX. Handlist.

115. ...
 116. ...
 117. ...
 118. ...
 119. ...
 120. ...
 121. ...
 122. ...
 123. ...
 124. ...
 125. ...
 126. ...
 127. ...
 128. ...
 129. ...
 130. ...
 131. ...
 132. ...
 133. ...
 134. ...
 135. ...
 136. ...
 137. ...
 138. ...
 139. ...
 140. ...
 141. ...
 142. ...
 143. ...
 144. ...
 145. ...
 146. ...
 147. ...
 148. ...
 149. ...
 150. ...
 151. ...
 152. ...
 153. ...
 154. ...
 155. ...
 156. ...
 157. ...
 158. ...
 159. ...
 160. ...
 161. ...
 162. ...
 163. ...
 164. ...
 165. ...
 166. ...
 167. ...
 168. ...
 169. ...
 170. ...
 171. ...
 172. ...
 173. ...
 174. ...
 175. ...
 176. ...
 177. ...
 178. ...
 179. ...
 180. ...
 181. ...
 182. ...
 183. ...
 184. ...
 185. ...
 186. ...
 187. ...
 188. ...
 189. ...
 190. ...
 191. ...
 192. ...
 193. ...
 194. ...
 195. ...
 196. ...
 197. ...
 198. ...
 199. ...
 200. ...

V LJUBLJANI,
natisnil Joshef Blasnik.

1845.
